

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาค
ลุ่มน้ำโขง : โอกาสและความท้าทายของไทย

จัดทำโดย นางสาวณัฐนิภา บุรุษพัฒน์
รหัส 10011

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 10 ปี 2561
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาค
ลุ่มน้ำโขง : โอกาสและความท้าทายของไทย

จัดทำโดย นางสาวณัฐนิภา บุรุษพัฒน์
รหัส 10011

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 10 ปี 2561
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักรับบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ไชยวัฒน์ ค้ำชู)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(เอกอัครราชทูต ดร. จิตรिया ปิ่นทอง)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

เป้าหมายสำคัญของไทยในการดำเนินความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง คือ การลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและการพัฒนาระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคเป็นกลไกขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ผ่านมามีประเทศที่มีอิทธิพลต่าง ๆ อาทิ ญี่ปุ่น สหรัฐฯ จีน สาธารณรัฐเกาหลี และอินเดียได้เพิ่มความร่วมมือและให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องกับประเทศลุ่มน้ำโขงผ่านกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค จึงมีความจำเป็นที่ไทยต้องปรับตัวและเพิ่มบทบาทในการดำเนินความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เพื่อรักษาและส่งเสริมผลประโยชน์ของไทยในอนุภูมิภาค

รายงานฉบับนี้มุ่งเน้นศึกษาการดำเนินการภายใต้กรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ความคืบหน้าที่สำคัญ บทบาทของไทยและประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในแต่ละกรอบความร่วมมือ ตลอดจนประเด็นความร่วมมือที่ไทยให้ความสำคัญในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค ผลการศึกษาพบว่า การให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือของไทยแก่ประเทศเพื่อนบ้าน ช่วยสร้างความชัดเจนและย้ำความจริงจังของไทยในการร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นภาพลักษณ์ที่ดีของไทยและช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีของประเทศเหล่านี้ต่อไทย และเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ในทุก ๆ ด้าน ไทยมีบทบาทในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงโดยร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา ในขณะเดียวกันประเทศหุ้นส่วนเพื่อพัฒนามีความพร้อมด้านเทคโนโลยีและเงินทุนสำหรับสนับสนุนโครงการต่าง ๆ จำนวนมาก จึงมีบทบาทนำและเป็นผู้ขับเคลื่อนกรอบความร่วมมือเป็นส่วนใหญ่

จากผลการศึกษาข้างต้น ผู้เขียนได้นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับไทยในการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของไทยและการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนุภูมิภาค ได้แก่ (1) การพัฒนาความเชื่อมโยง โดยกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจบริเวณพื้นที่ที่ได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และเร่งพัฒนาเส้นทางคมนาคมและการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบทั้งทางบก เรือ และอากาศ เพื่อเชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่น (2) การจัดระบบเศรษฐกิจชายแดน โดยผลักดันการพัฒนาเครือข่ายภาคธุรกิจให้เป็นฐานการผลิตร่วมกัน เพื่อเชื่อมระหว่างเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของไทยกับเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนการจัดตั้งศูนย์อบรมวิชาชีพสำหรับแรงงานต่างด้าวอย่างเป็นระบบ (3) การบูรณาการความช่วยเหลือระหว่างหน่วยงานให้ความช่วยเหลือของไทย ซึ่งได้แก่ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ และสำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) ให้สอดคล้องกัน รวมทั้งปรับเปลี่ยนความช่วยเหลือให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น โดยมุ่งให้มีการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี (4) การบูรณาการการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยในการให้ความช่วยเหลือในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ควรมีหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเข้าไปพัฒนาพื้นที่ในด้านอื่น ๆ ด้วย เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้อย่างเต็มที่ (5) การส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันการเงินและองค์การระหว่างประเทศ ที่ให้

ความช่วยเหลือด้านโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งจะช่วยให้ขยายและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการให้ความช่วยเหลือของไทย

นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ ประกอบด้วย (1) การแสวงหาผู้ทางเป็นศูนย์กลางของห่วงโซ่อุปทานในอนุภูมิภาค โดยให้ไทยเป็นฐานการลงทุนที่จะเชื่อมโยงไปยังประเทศเพื่อนบ้านในลักษณะห่วงโซ่อุปทานข้ามพรมแดน (2) การดำเนินความร่วมมืออย่างมีกลยุทธ์ให้ตอบสนองความต้องการของไทย และเพิ่มความร่วมมือไตรภาคีกับญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลี โดยให้สถาบันและองค์กรระหว่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมด้วย (3) การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้ภาคเอกชนไทยในการร่วมลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน การขนส่งและโลจิสติกส์ และเพิ่มมาตรการสนับสนุนให้นักธุรกิจไทยไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านอย่างรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (4) การจัดลำดับความสำคัญและจุดเน้นของไทยในแต่ละกรอบความร่วมมือ และการสนับสนุนให้สถาบันระหว่างประเทศในไทยมีส่วนร่วมมากขึ้นในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคเพื่อส่งเสริมบทบาทไทย (5) การจัดเวทีหารือและจัดการกับความร่วมมืออนุภูมิภาคที่ซ้ำซ้อนกัน ตลอดจนจัดทำและเชื่อมโยงฐานข้อมูลด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ในอนุภูมิภาคเพื่อประโยชน์ในการจัดการและบริหารโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

รายงานฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการอบรมนักบริหารการทูต รุ่นที่ 10 ประจำปี 2561 ผู้เขียนขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งประกอบด้วยศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู เอกอัครราชทูต ดร. จิตรिया ปิ่นทอง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม ที่กรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำรายงานการศึกษาฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณเอกอัครราชทูต ณรงค์ ศศิธร ที่ได้ให้การสนับสนุนให้ผู้เขียนเข้าร่วมการอบรมในครั้งนี้ ตลอดจนเพื่อนร่วมงานในสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปราก ที่สนับสนุนการเข้าร่วมการอบรมและช่วยเหลือภารกิจงานที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ระหว่างที่ผู้เขียนเข้ารับการอบรม

การจัดทำรายงานศึกษานี้ได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากเพื่อนร่วมงานที่กองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์และความร่วมมือ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ในการสนับสนุนข้อมูลและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำรายงานการศึกษา

รายงานการศึกษานี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้ หากไม่ได้รับคำแนะนำและการดูแลอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาการอบรมจากข้าราชการและเจ้าหน้าที่จากสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ โดยเฉพาะขอขอบคุณผู้อำนวยการสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการที่ได้จัดหลักสูตรนักบริหารการทูตที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าสำหรับการพัฒนาทักษะและความรู้ความเข้าใจที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการของข้าราชการจากกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยราชการอื่นที่เข้ารับการอบรม

สุดท้ายนี้ หวังว่ารายงานการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานในกรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขง ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อไป

ณัฐนิภา บุรุษพัฒน์

สิงหาคม 2561

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	5
1.4 คำถามการศึกษา	5
1.5 สมมติฐานการศึกษา	5
1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา	6
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดทฤษฎี	7
2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	11
2.3 สรุปกรอบแนวคิด	13
บทที่ 3 ผลการศึกษา	14
3.1 ปัจจัยการพัฒนาความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	14
3.2 การดำเนินการภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	14
3.3 ประเด็นสำคัญในความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	25
3.4 ประโยชน์ที่ไทยได้รับจากกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	34
3.5 อุปสรรคและความท้าทายของความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	36
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	38
4.1 สรุปผลการศึกษา	38
4.2 ข้อเสนอแนะ	39
บรรณานุกรม	45
ภาคผนวก	47
ประวัติผู้เขียน	54

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

1.1.1 ความสำคัญของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางของอาเซียน และมีที่ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่เอเชียใต้ เอเชียตะวันออก เอเชียกลาง และตะวันออกกลางได้ อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีความสำคัญต่อไทย เนื่องจากไทยมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ได้รับผลกระทบทางสังคมจากปัญหาการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ แนวนโยบายของรัฐบาลไทยในทุกสมัย จึงเน้นความสำคัญของความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในกรอบทวิภาคีและภูมิภาค โดยเฉพาะผ่านกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศของไทย พัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างงานสร้างรายได้ ลดผลกระทบทางสังคม และส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกัน

ในส่วนของผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งไทยและประเทศเพื่อนบ้านมีความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนอย่างใกล้ชิด นักลงทุนไทยนิยมไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านจำนวนมาก เนื่องจากวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันและการเดินทางที่ใกล้และสะดวก ทำให้นักลงทุนรายใหม่และนักลงทุนธุรกิจรายย่อยมีความเชื่อมั่นที่จะไปลงทุน โดยเฉพาะที่ผ่านมาประเทศเพื่อนบ้านมีนโยบายเปิดรับนักลงทุนต่างชาติ และปรับกฎหมายการลงทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อนักลงทุนต่างชาติ

การค้าระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีปริมาณสูงเมื่อเทียบกับสัดส่วนการค้าระหว่างประเทศ และมีมูลค่าการค้าเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะการค้าชายแดน สถิติในปี 2560 การค้าชายแดนไทย-เมียนมา มีมูลค่ารวม 180,037.54 ล้านบาท ไทยได้ดุลการค้า 32,324.48 ล้านบาท การค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว มีมูลค่ารวม 203,330.42 ล้านบาท ไทยได้ดุลการค้า 52,413.54 ล้านบาท การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา มีมูลค่ารวม 125,364.14 ล้านบาท ไทยได้ดุลการค้า 78,279.70 ล้านบาท การค้าผ่านแดนไทย-เวียดนาม มีมูลค่ารวม 79,997.54 ล้านบาท ไทยได้ดุลการค้า 45,144.46 ล้านบาท¹

นอกจากนี้ อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงถือเป็นตลาดแห่งใหม่ที่มีศักยภาพของภูมิภาคและของโลก ที่ตั้งเป็นศูนย์กลางโครงข่ายคมนาคมทางบก เรือ และอากาศที่เชื่อมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออก ประเทศริมฝั่งแม่น้ำโขงที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน ประกอบด้วย สาธารณรัฐประชาชนจีน (มณฑลยูนนาน และกว๋างสี) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เมียนมา ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ครอบคลุมพื้นที่ 2.3 ล้านตารางกิโลเมตร มีประชากรรวมประมาณ 300 กว่าล้านคน เป็นภูมิภาคที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 8 ของโลก อัตราการเติบโต

¹ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, สถิติการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของประเทศไทยปี 2558-2560 [ออนไลน์], 2560, แหล่งที่มา: www.dft.go.th/bts/trade-report [22 มิถุนายน 2561].

ทางเศรษฐกิจเฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปี โดยการเปิดเสรีการลงทุนในอาเซียน ทำให้อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเป็นตลาดและแหล่งลงทุนสำคัญของเอเชีย

ทั้งนี้ เฉพาะกัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา และเวียดนาม (CLMV) มีแนวโน้มการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 5-7 ในช่วง 5-10 ปีข้างหน้า อีกทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ อาทิ แร่ธาตุ ป่าไม้ ประมง ก๊าซธรรมชาติ น้ำมันดิบ มีแรงงานจำนวนมาก และมีราคาจ้างงานไม่สูงนัก การบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ เพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ มีประวัติศาสตร์ยาวนานและหลากหลาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว²

ปัจจุบันไทยเป็นสมาชิกกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงต่าง ๆ หลายกรอบ อาทิ แผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี ซอร์เรียมลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ความร่วมมือแม่น้ำโขง-คงคา ความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง โดยกรอบต่าง ๆ มีแนวทาง กิจกรรม และสาขาความร่วมมือที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ การดำเนินความร่วมมือในกรอบต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ในภาพรวมเดียวกัน กล่าวคือ เป็นไปเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก และสนับสนุนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน โดยในแต่ละกรอบความร่วมมือไทยมีบทบาททั้งในฐานะผู้ให้และหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา และเป็นประเทศนำในสาขาที่ไทยมีศักยภาพและมีประสบการณ์เพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนกรอบความร่วมมือ

นอกเหนือจากเวทีความร่วมมือทวิภาคีกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีกลไกความร่วมมือหลัก อาทิ คณะกรรมาธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค คณะกรรมการเขตแดนร่วม คณะกรรมการความร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดนทั่วไป ไทยได้ใช้เวทีความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในการส่งเสริมความร่วมมือด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างความไว้นื้อเชื่อใจระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ที่ผ่านมา ไทยมุ่งผลักดันให้มีบทบาทเป็นที่ยอมรับในการดำเนินความร่วมมือในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยเร่งส่งเสริมผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การลงทุน การท่องเที่ยว เพื่อให้อนุภูมิภาคมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืน เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของไทย ทั้งนี้ การให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือแก่ประเทศเพื่อนบ้าน ช่วยสร้างความชัดเจนและย้ำความจริงจังและจริงใจของไทยในการร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นภาพลักษณ์ที่ดีของไทยและช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีของประเทศเหล่านี้ต่อไทย เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ในทุก ๆ ด้าน ซึ่งจะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะความมั่นคงตามแนวชายแดน

² สถาบันอาณานิคมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, CLMV ตลาดที่ธุรกิจไทยควรให้ความสำคัญ [ออนไลน์], 2559, แหล่งที่มา: www.apecthai.org/.../12044-clmv-ตลาดที่ธุรกิจไทยควรให้ความสำคัญ.html [22 พฤษภาคม 2561].

1.1.2 สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย

ปัจจุบันภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการแข่งขันที่เข้มข้นระหว่างประเทศมหาอำนาจ การกลับเข้ามาของสหรัฐฯ การขยายอิทธิพลอย่างกว้างขวางของจีน การขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การขยายฐานการผลิตและการลงทุนของญี่ปุ่น การขยายการค้า การลงทุนและแนวคิดพัฒนาชุมชนของสาธารณรัฐเกาหลี และบทบาทด้านความเชื่อมโยงที่เพิ่มขึ้นของอินเดีย และจีน ประเทศเหล่านี้ต่างต้องการมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งนอกจากเหตุผลด้านเศรษฐกิจแล้ว ประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ เหล่านี้ยังต้องการขยายอิทธิพลของตนในภูมิภาคผ่านกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงด้วย โดยได้ให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ต่อประเทศ CLMV เป็นมูลค่ามหาศาล

การส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางการค้าและฐานการลงทุนที่จะเชื่อมโยงไปยังประเทศลุ่มน้ำโขงและประเทศอื่นในภูมิภาคนั้น ไทยต้องใช้โอกาสจากการที่ประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่มีอิทธิพลในภูมิภาคให้ความสนใจไทยในฐานะผู้เล่นสำคัญของลุ่มน้ำโขง กล่าวคือ ญี่ปุ่นมีนโยบายการลงทุนที่เรียกว่า ไทยบวกหนึ่งบวกประเทศลุ่มน้ำโขง นอกจากนี้ ญี่ปุ่นเป็นหุ้นส่วนหลักที่จะร่วมมือกับไทยและเมียนมาในการพัฒนาโครงการทวาย อินเดียสนใจโครงการทวาย และสนใจหาเส้นทางเชื่อมต่อท่าเรือทวายกับท่าเรือ เจนไน และท่าเรืออื่นของอินเดีย จีนต้องการร่วมมือกับไทยในการเชื่อมโยงเส้นทางถนน รถไฟ รวมถึงรถไฟความเร็วสูง ซึ่งประเทศอื่น อาทิ สหรัฐฯ สาธารณรัฐเกาหลี และญี่ปุ่นก็ให้ความสนใจเช่นกัน สาธารณรัฐเกาหลีมีผลประโยชน์เศรษฐกิจและการลงทุนในประเทศลุ่มน้ำโขงมีความร่วมมือกับไทยในการปรับปรุงถนนบนแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ รวมทั้งให้เงินทุนสนับสนุนโครงการอบรมผู้ประกอบการขนส่งภายใต้กรอบลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี

ประเทศเหล่านี้มองว่าไทยเป็นศูนย์กลางและฐานการผลิตและการลงทุนที่เชื่อมโยงไปยังประเทศลุ่มน้ำโขงและประเทศอื่นในภูมิภาค ซึ่งไทยต้องรักษาพลวัตนี้ โดยเพิ่มความพยายามทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนที่จะดึงดูดให้ประเทศเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ที่ไทยให้ความสำคัญและเป็นยุทธศาสตร์ของไทย เพื่อรักษาสถานะและเพิ่มบทบาทไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

บริบทของการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง จึงกำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เนื่องจากความเจริญทางเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง การแข่งขันทางเศรษฐกิจที่เข้มข้นขึ้น การพัฒนาความเชื่อมโยงที่มีมากขึ้น ทำให้ช่องว่างทางการพัฒนาระหว่างประเทศ CLMV กับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นลดลง การขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง จะช่วยให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศลุ่มน้ำโขงเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงประเด็นความท้าทายทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ประเทศเหล่านี้ต่างแข่งขันเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาค

1.1.3 ความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคและบทบาทของไทย

ที่ผ่านมา นอกจากกรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขงหรือ (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation: ACMECS) ในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคอื่น ๆ ไทยยังไม่มีบทบาทเด่นเท่าที่ควรในการดำเนินความร่วมมือ เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ เมื่อเทียบกับกรอบความร่วมมืออื่น อาทิ ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น (Mekong-Japan Cooperation) ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี (Mekong-Republic

of Korea Cooperation) ข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Initiative) ความร่วมมือแม่น้ำโขง-คงคา (Mekong-Ganga Cooperation) ความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong-Lancang Cooperation) ที่ประเทศมหาอำนาจที่เป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา อาทิ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี สหรัฐฯ อินเดีย จีน เป็นผู้ขับเคลื่อนกรอบความร่วมมือ และมีบทบาทหลักในการให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนและงบประมาณเพื่อการพัฒนา

อย่างไรก็ดี การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาและความช่วยเหลือด้านวิชาการผ่านสำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) หรือ สพพ. (Neighbouring Countries Economic Development Cooperation Agency: NEDA) และกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ได้รับการชื่นชมและการยอมรับจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี โดยการให้ความช่วยเหลือของ สพพ. จะเน้นให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก และมีความช่วยเหลือด้านวิชาการบางส่วน ในขณะที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักของไทยในการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเพื่อนบ้าน เน้นการให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้ การกำหนดยุทธศาสตร์ของไทยและการมีบทบาทของไทยที่เหมาะสม จะมีส่วนสำคัญในการรักษาและส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศสมาชิก ท่ามกลางสถานการณ์และพลวัตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

รายงานการศึกษานี้ จะศึกษาพัฒนาการความร่วมมือ แนวทางความร่วมมือ และประเด็นสำคัญของกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงต่าง ๆ ตลอดจนบทบาทของไทยและประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในกรอบความร่วมมือ รวมทั้งโอกาสและความท้าทายของไทยในการพัฒนาความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เพื่อนำมาสู่ข้อเสนอแนะที่ว่าไทยจะปรับตัวอย่างไรโดยใช้กลไกที่มีอยู่ในการร่วมมือกับประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่มีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญในอนุภูมิภาค เพื่อรักษาบทบาทที่มีอยู่ของไทย และสาขาใดของความร่วมมือที่ไทยมีข้อได้เปรียบและเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศในอนุภูมิภาค ความท้าทายอยู่ที่ไทยจะยังคงรักษาบทบาทในอนุภูมิภาคได้อย่างสมดุลและเหมาะสมอย่างไร ท่ามกลางกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคที่มีอยู่หลายกรอบ ซึ่งประเทศมหาอำนาจต่างมีเงินทุนและมีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนกรอบความร่วมมือ ซึ่งอาจทำให้ไทยมีบทบาทและลดความสำคัญลงในมุมมองของประเทศเพื่อนบ้าน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการความร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านผ่านกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ในอนุภูมิภาค

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทาง รูปแบบ และความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบต่าง ๆ

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์โอกาส อุปสรรคและความท้าทายในการส่งเสริมความร่วมมือ รวมทั้งเสนอการกำหนดท่าทีและบทบาทของไทยในการดำเนินความร่วมมือภายใต้กรอบอนุภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก

1.3 ขอบเขตของการศึกษา วิธีดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาการพัฒนาความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง จะดำเนินการศึกษาในช่วงปี 2550–2560 โดยจะพิจารณาประเด็น ดังนี้

- 1) ภาพรวมความสำคัญของความร่วมมือและศักยภาพทางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาค
- 2) การดำเนินการภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ บทบาทของไทย และประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา
- 3) ประเด็นความร่วมมือที่ไทยให้ความสำคัญในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค ได้แก่ ความเชื่อมโยง (connectivity) เขตเศรษฐกิจพิเศษ เกษตรแบบมีสัญญา
- 4) โอกาส อุปสรรคและความท้าทายในการดำเนินความร่วมมือ ข้อเสนอแนะในการดำเนินความร่วมมือของไทย ตลอดจนจุดเน้นของความร่วมมือที่ไทยควรให้ความสำคัญในแต่ละกรอบ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของไทยและประเทศสมาชิก

1.3.2 วิธีดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

ใช้วิธีการศึกษาเชิงพรรณนาจากการค้นคว้าและทบทวนเอกสารทางวิชาการ ผลการประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการประชุมระหว่างประเทศในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง และการประมวลข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้ศึกษาในขณะปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

1.4 คำถามการศึกษา

ที่ผ่านมาไทยมีบทบาทในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงโดยมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศมหาอำนาจที่เป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือยังไม่เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ไทยควรมีบทบาทและปรับตัวต่อไปอย่างไร เพื่อรักษาและส่งเสริมผลประโยชน์ของไทยทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนุภูมิภาค

1.5 สมมติฐานการศึกษา

การปรับยุทธศาสตร์และเพิ่มบทบาทของไทยในการดำเนินความร่วมมือภายใต้กรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อาทิ การพัฒนาความเชื่อมโยงให้ขยายไปนอกอนุภูมิภาค การจัดระบบเศรษฐกิจชายแดน การบูรณาการดำเนินงานของหน่วยงานให้ความช่วยเหลือของไทย การส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันการเงินและองค์การระหว่างประเทศ การแสวงหาช่องทางเป็นศูนย์กลางของห่วงโซ่อุปทานในภูมิภาค การดำเนินความร่วมมืออย่างมีกลยุทธ์ให้ตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของไทย การจัดลำดับความสำคัญและจุดเน้นของสาขาความร่วมมือในแต่ละกรอบความร่วมมือ และการมีเวทีหารือและจัดการกับความร่วมมือในอนุภูมิภาคที่ซ้ำซ้อนกัน จะช่วยรักษาสถานะและบทบาทที่สร้างสรรค์ของไทยและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

- 1.6.1 เป็นการนำเสนอถึงแนวทางและการดำเนินความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
- 1.6.2 เป็นการนำเสนอประเด็นสำคัญในความร่วมมือที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านและประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา
- 1.6.3 ให้ข้อคิดเห็นที่จะเอื้อประโยชน์ในการกำหนดท่าทีไทยและส่งเสริมบทบาทของไทยในการดำเนินความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

การศึกษาการพัฒนาความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง : โอกาสและความท้าทายของไทยจะใช้แนวคิดทฤษฎี นโยบาย และยุทธศาสตร์ไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependency Theory)

Robert O. Keohane และ Joseph S. Nye ได้ระบุว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบันมีลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เช่น การพึ่งพาสินค้า การลงทุน เทคโนโลยี ทรัพยากรต่าง ๆ โดยมีสาเหตุมาจากความจำเป็นของสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้แต่ละประเทศต้องแสวงหาและแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือ หรือการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจะทำให้เกิดเหตุการณ์ระหว่างประเทศขึ้น และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทำให้เกิดความรู้สึกตอบสนองต่อกัน

แนวคิดดังกล่าวให้ความสำคัญในประเด็นเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและสวัสดิการ โดยถือว่าการพึ่งพาอาศัยกันจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อสังคมนั้น ๆ กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมและมีการทำให้ทันสมัย เมื่อกระบวนการดังกล่าวเพิ่มขึ้น วิธีทางที่จะเข้าสู่ตลาดเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จและรักษาความเจริญทางเศรษฐกิจไว้ นอกจากนี้ การพึ่งพาอาศัยกันยังหมายถึง ความรู้สึกตอบสนองต่อกันอย่างน้อยในระยะเวลาใดระยะหนึ่ง และการพึ่งพาอาศัยกันยังเป็นไปในลักษณะการพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Mutual Dependence) โดยมีสาเหตุจากความจำเป็นของสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่ทำให้แต่ละฝ่ายต้องแสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือพึ่งพาระหว่างประเทศซึ่งกันและกัน³

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันนี้จะทำให้มีการพึ่งพาอาศัยที่เพิ่มมากขึ้นระหว่างประเทศต่าง ๆ จนเป็นการพึ่งพาที่ซับซ้อนทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี ผลประโยชน์ร่วมกันมีมากขึ้นจนนำไปสู่ความร่วมมือระดับภูมิภาค การพึ่งพาอาศัยกันในลักษณะนี้ ประกอบด้วย 3 ประการ คือ

1) การใช้ช่องทางติดต่อหลายทาง (multiple channels of actions) ระหว่างสังคมในการดำเนินความสัมพันธ์ข้ามชาติและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เนื่องจากความสะดวกด้านการขนส่งและคมนาคม และความรวดเร็วในเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร นอกจากนี้ ตัวแสดงอื่น เช่น บริษัทข้ามชาติ องค์กรระหว่างประเทศจะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น

³ Nayika Tae, *Pol-Sci: International Affairs: ทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยกัน (Interdependency Theory)* [ออนไลน์], 2558, แหล่งที่มา: <https://studyinternationalaffairs.blogspot.com/.../interdependency-theory> [2018, May 21].

2) ไม่มีการจัดลำดับความสำคัญและการเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาต่าง ๆ ประเด็นนโยบายภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศไม่มีเส้นแบ่งแยกชัดเจน นโยบายต่างประเทศมีประเด็นหลากหลายที่แตกต่างกันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ ความมั่นคงทางทหารไม่ได้เป็นประเด็นหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศอีกต่อไป และมีความคาบเกี่ยวกับประเด็นที่ไม่ใช่ความมั่นคง อาทิ การค้า การเงิน และสิ่งแวดล้อม

3) การลดการใช้กำลังทหารและอำนาจบังคับ (coercive power) ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยถูกแทนที่ด้วยการเพิ่มขึ้นของความร่วมมือระหว่างรัฐ⁴ รัฐบาลพยายามที่จะไม่ใช้กำลังทหาร เนื่องจากประเด็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจมีความสำคัญมากขึ้น โดยที่การใช้กำลังทหารอาจทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งได้รับการต่อต้านจากประชาชนภายในประเทศ

จากสภาวะการณ์เช่นนี้ รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการแสวงหาความร่วมมือและการจัดการระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น แนวคิดวิถีปฏิบัติหรือระบอบระหว่างประเทศ (international regime) และกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ กลายเป็นปัจจัยหลักในการจัดการประเด็นปัญหาและดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมี 2 ประเภท ตามที่ Robert O. Keohane และ Joseph S. Nye ระบุไว้ ดังนี้⁵ (1) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันที่เท่าเทียมกัน (Symmetrical Interdependence) เป็นความเท่าเทียมกันของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในการติดต่อทางเศรษฐกิจ (2) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันที่ไม่เท่าเทียมกัน (Asymmetrical Interdependence) คือ การที่ฝ่ายหนึ่งต้องการผลประโยชน์ที่ได้จากความสัมพันธ์มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้ฝ่ายแรกขึ้นอยู่กับฝ่ายหลังมากกว่าที่ฝ่ายหลังต้องการจากฝ่ายแรก

2.1.2 คำแถลงนโยบายของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี

ได้แถลงนโยบายรัฐบาลต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 ประเด็นนโยบายที่เกี่ยวกับการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน มีดังนี้

1) การส่งเสริมความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ในภูมิภาคอาเซียน และขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้ประโยชน์จากโครงข่ายคมนาคมขนส่งและโทรคมนาคมที่เชื่อมโยงระหว่างกัน

2) การพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ภายในอนุภูมิภาคและอาเซียน โดยเร่งดำเนินงานตามแผนการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง แผนความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง และแผนแม่บทความเชื่อมโยงในอาเซียน

3) การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยการพัฒนาด้านการค้าชายแดนและโครงข่ายคมนาคมขนส่งบริเวณประตูการค้าหลักของประเทศ เพื่อรองรับการเชื่อมโยงกระบวนการผลิตและการลงทุนข้ามแดน ซึ่งจะทำให้ระบบขนส่งและโลจิสติกส์สามารถเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านได้

⁴ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, [Complex interdependence](http://en.wikipedia.org/wiki/Complex_interdependence) [ออนไลน์], 2560, แหล่งที่มา:

http://en.wikipedia.org/wiki/Complex_interdependence [21 พฤษภาคม 2561].

⁵ แนวคิดของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Concept of Interdependence) [ออนไลน์], 2560, แหล่งที่มา:

<https://doctiktak.com/406257165e0d5c2b47a109b7987ae5c481057.html> [21 พฤษภาคม 2561].

การดำเนินความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาค โดยการสนับสนุนประเทศอาเซียนใหม่ (กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา และเวียดนาม) ด้านการพัฒนา จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเก่าและใหม่ และช่วยให้ประชาคมอาเซียนมีความแข็งแกร่ง กระทรวงการต่างประเทศได้กำหนดแนวทางดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในเรื่องนี้ คือ การดำเนินการเชิงรุกในการสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย และการส่งเสริมการค้าการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยการเข้าร่วมประชุมตามกรอบความร่วมมือในภูมิภาคและอนุภูมิภาค และจัดทำโครงการแสวงหาตลาดและโอกาสในการลงทุนและส่งเสริมการค้าการลงทุน

2.1.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)

แผนพัฒนาสำคัญที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้

2.1.3.1 ความร่วมมือระหว่างประเทศและความเชื่อมโยงเพื่อการพัฒนา ไทยมีบทบาทที่โดดเด่นมากขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ เวทีภูมิภาค และเวทีประเทศเพื่อนบ้าน

1) ไทยมุ่งเน้นการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และภูมิภาคอาเซียน โดยการพัฒนาความเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่ง โทรคมนาคม โครงข่ายพลังงาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษบนแนวพื้นที่เศรษฐกิจเชื่อมโยงระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน การเชื่อมโยงการผลิตและการลงทุนร่วมกัน

2) ไทยให้ความสำคัญกับการมีบทบาทนำด้านเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคในรูปแบบพันธมิตรพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมผ่านการให้ความช่วยเหลือทางการเงินและวิชาการด้านการศึกษา สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ เช่น ถนน รถไฟ พลังงาน และท่าเรืออนุภูมิภาค ควบคู่ไปกับการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้าไปลงทุนในธุรกิจที่มีความเชี่ยวชาญ เพื่อสร้างรายได้และยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน

2.1.3.2 การพัฒนาและส่งเสริมให้ไทยเป็นฐานของการประกอบธุรกิจ การบริการ และการลงทุนที่โดดเด่นในภูมิภาค โดยอาศัยจุดเด่นด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของไทยในการเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือ และการเชื่อมต่อห่วงโซ่มูลค่ากับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาค

1) การสนับสนุนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนร่วมระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและส่งเสริมการค้าและการบริการชายแดน เพื่อกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม และลดช่องว่างทางการพัฒนาและสนับสนุนการเชื่อมโยงเศรษฐกิจภูมิภาคกับเศรษฐกิจโลก

2) การผลักดันให้เกิดการบูรณาการแผนการพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อผลประโยชน์ด้านความมั่นคงและเสถียรภาพของพื้นที่ โดยอาจพัฒนาไปสู่คลัสเตอร์การผลิต และบริการร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้านต่อไป เมื่อทุกประเทศมีความพร้อม

2.1.4 แผนยุทธศาสตร์ 4 ปี กระทรวงการต่างประเทศ (พ.ศ. 2558–2561)

กระทรวงการต่างประเทศได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ 4 ปี โดยประเด็นที่เกี่ยวกับความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศยุทธศาสตร์ มีดังนี้

1) การส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อรักษาบรรยากาศระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านให้มี

สันติภาพและเสถียรภาพ และชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้รับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกันอย่างยั่งยืน โดยไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและเชื่อมโยงความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาค รวมทั้งไทยได้รับการสนับสนุนจากประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคในเวทีระหว่างประเทศ

2) การเสริมสร้างสถานะความสัมพันธ์กับประเทศยุทธศาสตร์ เพื่อให้ไทยได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากประเทศมหาอำนาจในฐานะศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทยมีบทบาทเชิงรุก สามารถรักษาผลประโยชน์และมีความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์กับประเทศยุทธศาสตร์

2.1.5 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือของไทยในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

1) การใช้กรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคเป็นกลไกในการขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ในขณะที่ยังรักษาและส่งเสริมประโยชน์ด้านการเมืองและความมั่นคง เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศสมาชิก

2) การลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและการพัฒนาระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเสริมสร้างการรวมกลุ่มของประชาคมอาเซียน และบรรเทาปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมบริเวณชายแดน อาทิ อาชญากรรมข้ามชาติ การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

3) การส่งเสริมผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ โดยมุ่งพัฒนาให้อนุภูมิภาคมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืน เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของไทย

4) การสนับสนุนความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ทั้งในรูปความช่วยเหลือด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความช่วยเหลือด้านการเงินและวิชาการในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแก่ประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเชื่อมเส้นทางคมนาคม ขนส่ง ไฟฟ้า และพลังงานในอนุภูมิภาค

5) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

6) การบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยและภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในการขับเคลื่อนการดำเนินความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาค

7) การส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา เพื่อสร้างดุลอำนาจระหว่างประเทศในภูมิภาค

2.1.6 ยุทธศาสตร์การค้าชายแดน พ.ศ. 2558

สรุปได้ดังนี้

1) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยเพื่อเพิ่มมูลค่าการค้าชายแดน การอำนวยความสะดวกด้านโครงสร้างพื้นฐาน การเพิ่มสิทธิประโยชน์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

2) การสร้างเสริมขีดความสามารถของผู้ประกอบการและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน และการพัฒนาสร้างเครือข่ายให้กับนักธุรกิจไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

3) การส่งเสริมการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้าน และเร่งรัดแก้ไขปัญหาและใช้ประโยชน์จากความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 รายงานการศึกษาส่วนบุคคลของคุณพิน ศิริตรงธรรม ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร นักบริหารการทูตรุ่นที่ 9 พ.ศ. 2560 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ เรื่อง “บทบาทความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศไทยต่อกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง” คุณพินฯ ได้นำเสนอการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยโดยเฉพาะการให้ความร่วมมือ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แก่ประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในการเพิ่มประสิทธิภาพ ของการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และเสนอให้จัดทำแผนงานความร่วมมือรายประเทศ กับประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ตลอดจนการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรไทยในด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ รายงานการศึกษาพบว่า การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของไทย ควรมีการทบทวนปรับปรุง แนวทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะการให้ความร่วมมือตามความต้องการ ของประเทศผู้รับ เพื่อให้สามารถเป็นกลไกและเครื่องมือของไทยในการดำเนินความสัมพันธ์กับ ประเทศเพื่อนบ้านที่ได้ประโยชน์สูงสุด

2.2.2 บทความของคุณสุกรี คลองวิธี เรื่อง “นโยบายการเสริมสร้างกรอบความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจระดับอนุภูมิภาคของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านหลังสงครามเย็น” ลงพิมพ์ในวารสาร สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม- สิงหาคม 2558 ซึ่งให้เห็นว่ารัฐบาลไทยทุกสมัยหลังสงครามเย็นให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบาย ต่อประเทศเพื่อนบ้าน โดยเสริมสร้างกรอบความร่วมมือเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านมาโดยตลอด เพื่อเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขัน ตลอดจนลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ คุณสุกรีได้อธิบายเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินนโยบาย ต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านที่มุ่งเน้นปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างความเป็น หุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อลดช่องว่างทางการพัฒนา และการสร้าง ฐานการลงทุนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในภูมิภาค โดยเฉพาะภายหลังจากที่ไทยประสบ วิกฤตเศรษฐกิจ นโยบายการเสริมสร้างกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ถูกกำหนดให้เป็นแนวทางหนึ่งที่จะใช้เร่งดำเนินการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศ โดยเล็งเห็นว่าประเทศเพื่อนบ้านเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และ แรงงานจำนวนมากที่เป็นปัจจัยการผลิต

บทความดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบการทูตเชิง เศรษฐกิจในลักษณะเชิงรุก โดยได้ริเริ่มกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาค อาทิ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทาง เศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง และมีข้อริเริ่ม เช่น การส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางความเชื่อมโยง ในภูมิภาคในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดที่อยู่ตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจ และเมืองชายแดน และมีนโยบายให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแก่ ประเทศเพื่อนบ้าน โดยกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือใน การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เสริมสร้างความร่วมมือ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

2.2.3 บทความของคุณนรุตม์ เจริญศรี เรื่อง “แรงผลักดันและเป้าหมายของกรอบ ความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง” ลงพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย ปีที่ 43 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2556 ชื่อว่าแผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) ที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันเน้นการพัฒนาพื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยยึดหลักเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่เป็นหลัก ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ตั้งเอาเอกชนมาเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก โดยธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียก่อตั้ง GMS ขึ้นมาโดยมีเป้าหมายการเปิดเสรีทางการค้าในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง คุณนรุตม์ฯ ให้ความเห็นว่า ประเด็นที่โครงการ GMS ให้ความสำคัญอย่างมาก คือ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งเพื่อเชื่อมโยงเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาค ผ่านแนวคิดเรื่องระเบียงเศรษฐกิจ ที่เชื่อว่า การพัฒนาระบบการขนส่งจะนำมาสู่การเพิ่มขึ้นของการค้า การท่องเที่ยว และโอกาสทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและเปิดโอกาสให้กับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และส่งเสริมให้ประเทศต่าง ๆ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการผลิตระดับโลกและผู้ผลิตจะสามารถเคลื่อนย้ายสินค้าได้โดยเสรี ในขณะที่ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชากร

2.2.4 งานวิจัยของสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนาเรื่อง “การพัฒนากรอบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการค้าการลงทุนในระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” เมื่อปี 2557 นำเสนอสถานะและภาพรวมการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกแผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยศึกษา รูปแบบและทิศทางการค้า การลงทุนของกลุ่มธุรกิจสำคัญ อาทิ อุตสาหกรรมที่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ อุตสาหกรรมที่พึ่งพิงแรงงานจำนวนมาก ธุรกิจภาคบริการ และอุตสาหกรรมที่ให้บริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและก่อสร้าง และมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการค้าและการลงทุน อาทิ การดำเนินการที่จุดผ่านแดนการค้ามีค่าใช้จ่ายสูง ปัญหาการลักลอบซื้อขายตามแนวชายแดน ปัญหาแรงงานผิดกฎหมาย ปัญหาความปลอดภัยของรถขนส่งในต่างประเทศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษาแนวโน้มนโยบาย และวิธีบริหารจัดการเพื่อรองรับและสนับสนุนการค้าชายแดน โดยมีกรณีศึกษาจากต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ สหภาพยุโรป สวีเดน ฝรั่งเศส ไครเอเชีย ไอร์แลนด์ จีน โดยมีข้อสรุปว่า แนวทางดำเนินงานของสหรัฐฯ ที่เน้นเรื่องการลดเวลาและความยุ่งยากด้านการข้ามแดนและพิธีการศุลกากร อาจเป็นแนวทางที่ประเทศสมาชิกจะนำมาประยุกต์ใช้ได้ดียิ่งกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่เน้นการใช้เทคโนโลยี และจีนที่ให้เงินลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน นอกจากนี้ ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเครือข่ายโลจิสติกส์ การเสริมสร้างประสิทธิภาพทางการค้า และการเสริมสร้างขีดความสามารถให้ผู้ประกอบการ

2.2.5 บทความประจําฉบับเรื่อง “อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง: กรอบความร่วมมือ ผลกระทบและความท้าทาย แรงผลักดันและเป้าหมายของกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง” ลงพิมพ์ในจูลสาร ASEAN Watch จับตาอาเซียน ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน 2560 ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามหาอำนาจหลายประเทศได้เข้ามาพัฒนากรอบความร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เช่น จีน สหรัฐฯ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี อินเดีย เป็นต้น ผ่านแผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี ซีอาร์เอ็มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง อย่างไรก็ตาม ใด ๆ ก็ดี โครงการพัฒนาตามกรอบความร่วมมือดังกล่าว แม้มีเป้าหมายเพื่อมุ่งยกระดับพัฒนาการทางเศรษฐกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิต

แต่ได้นำไปสู่ผลกระทบและความท้าทายจากการพัฒนาหลายประการ แผนงานการสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าในจีนและ สปป.ลาว ได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง โดยการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงจะส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และความมั่นคงทางอาหาร นอกจากนี้การระเบิดเกาะแก่งเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ขนาดใหญ่ในแม่น้ำโขงตามแผนพัฒนาการเดินเรือระหว่างประเทศในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและการทำประมงในแม่น้ำโขง โดยภาครัฐไทยยังขาดการประสานงานในประเด็นที่เกี่ยวกับแม่น้ำโขงหลายประเด็น เช่น สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคง ภัยพิบัติ เป็นต้น

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้นยังไม่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันมีหลายกรอบความร่วมมือ ภายหลังจากที่ประเทศมหาอำนาจที่เป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาได้เข้ามามีเริ่มจัดตั้งกรอบความร่วมมือกับประเทศลุ่มน้ำโขง และได้ให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาเป็นจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นที่ไทยจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับพลวัตและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น งานศึกษานี้จะเป็นการต่อยอดจากผลการศึกษาที่ผ่านมา โดยจะทำให้เห็นภาพรวมปัจจุบันของความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่มีประเทศต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทเพิ่มขึ้น รวมถึงการกำหนดท่าทีและแนวทางการดำเนินความร่วมมือของไทยในเรื่องนี้

2.3 สรุปกรอบแนวคิด

2.3.1 ทฤษฎีพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ระบุว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี นำไปสู่ความร่วมมือระดับภูมิภาค และอนุภูมิภาค การพึ่งพาอาศัยกันเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนกระแสโลกาภิวัตน์และการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ทำให้รัฐบาลต้องแสวงหาความร่วมมือกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจัดการปัญหาและแสวงประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน

2.3.2 นโยบายรัฐบาล

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการต่างประเทศ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของไทยในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และยุทธศาสตร์การค้าชายแดน เป็นแนวทางการดำเนินการของไทยในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ผู้เขียนมองว่าทฤษฎีและแนวคิดข้างต้นมีประเด็นที่สามารถนำมาใช้อธิบายความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และบทบาทของประเทศที่เกี่ยวข้องในการดำเนินความร่วมมือได้ ซึ่งในบทต่อไปจะได้อธิบายถึงการดำเนินการภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงต่าง ๆ ตลอดจนบทบาทของไทยและบทบาทของประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในการขับเคลื่อนกรอบความร่วมมือ

บทที่ 3 ผลการศึกษา

3.1 ปัจจัยการพัฒนาความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

3.1.1 ที่ตั้งของไทยและประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนของภูมิภาคเอเชียและของโลก อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงหรือที่เรียกว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป (Mainland Southeast Asia) ถือเป็นศูนย์กลางของอาเซียน ความก้าวหน้าของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางขนส่งในปัจจุบัน ทำให้สามารถเชื่อมต่อกับจีนและอินเดีย ซึ่งเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของภูมิภาค และสามารถเชื่อมต่อเนื่องไปยังภูมิภาคเอเชียกลางและยุโรปได้

3.1.2 การพึ่งพาทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีการขยายตัวและทวีความสำคัญมากขึ้น รวมทั้งกระบวนการเตรียมพร้อมและการปรับตัวเพื่อเข้าสู่การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนของไทยและประเทศเพื่อนบ้านในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ทุกภาคส่วนรวมทั้งภาคเอกชนมุ่งความสนใจไปที่โอกาสที่จะได้ประโยชน์จากขยายการลงทุนในประเทศ อนุภูมิภาค ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรและแรงงานราคาถูก ทั้งนี้ การเชื่อมโยง การรวมกลุ่มในอนุภูมิภาค มีส่วนช่วยสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาครวมทั้งไทย อย่างไรก็ตามได้นำมาซึ่งผลกระทบและความท้าทายใหม่ที่เกิดขึ้น อาทิ โรคติดต่อ โรคอุบัติใหม่ อาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งประเทศในอนุภูมิภาคตระหนักดีถึงปัญหานี้ และได้มีความพยายามร่วมมือกันในการบรรเทาและลดผลกระทบของปัญหาผ่านกลไกความร่วมมือต่าง ๆ ในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

3.1.3 ประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา อาทิ ญี่ปุ่น จีน อินเดีย สหรัฐฯ แข่งขันกันเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาอนุภูมิภาค ผ่านกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ทำให้เป็นโอกาสของประเทศลุ่มน้ำโขงที่จะขยายความร่วมมือและพึ่งพาความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและวิชาการ ตลอดจนใช้โอกาสที่ประเทศเหล่านี้ต้องการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจและส่งเสริมผลประโยชน์ด้านการค้าและการลงทุนในการสร้างสมดุลทางอำนาจระหว่างประเทศในภูมิภาค ทั้งนี้ ความร่วมมือและความช่วยเหลือพึ่งพาระหว่างประเทศครอบคลุมถึงประเด็นด้านสังคมและการพัฒนาด้วย อาทิ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สาธารณสุข การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

3.2 การดำเนินการภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

3.2.1 แผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS)

ก่อตั้งเมื่อปี 2535 ประเทศสมาชิกประกอบด้วย จีนตอนใต้ (มณฑลยูนนานและกวางสี) สปป.ลาว เมียนมา ไทย กัมพูชา และเวียดนาม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้าการลงทุน ยกกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือ

ทางเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาขีดความสามารถและโอกาสทางเศรษฐกิจ สาขาความร่วมมือ ได้แก่ คมนาคมขนส่ง โทรคมนาคม พลังงาน การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข การค้า การลงทุน การเกษตร และการพัฒนาเมือง การดำเนินความร่วมมือของ GMS มีธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) เป็นผู้สนับสนุนหลักในโครงการพัฒนาเส้นทางคมนาคม และเป็นผู้ประสานงานกลางในการดำเนินโครงการภายใต้กรอบ GMS ร่วมกับองค์การระหว่างประเทศและรัฐบาลที่ให้การช่วยเหลือเพื่อพัฒนา อาทิ ESCAP UNDP UNEP UNODC ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส

3.2.1.1 ความคืบหน้าที่สำคัญ

1) การพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งหลักในอนุภูมิภาค โดยพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญของ GMS ได้แก่ แนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ แนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก และ แนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ เพื่อส่งเสริมการค้า การท่องเที่ยว การลงทุน ตลอดจนการเข้าถึงบริการสังคมและบริการด้านอื่น ๆ

2) ประเทศสมาชิกร่วมจัดทำและลงนามความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2558 เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า และการลงทุน และมีการจัดตั้ง GMS Business Forum ให้เป็นกลไกภาครัฐ-เอกชนในการระดมทุน และสร้างเครือข่ายดึงดูดนักลงทุนทั้งในและนอกภูมิภาค โดยมีการจัดทำกรอบของการลงทุนระหว่างปี 2557-2561 มูลค่าการลงทุน 23.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจในอนุภูมิภาค

3) การลงนามในบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลต่อการจัดตั้งศูนย์ประสานงานการซื้อขายไฟฟ้าระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อสร้างความมั่นคงด้านพลังงานและขยายการค้าพลังงานให้ครอบคลุมถึงแหล่งพลังงานอื่น เช่น พลังงานน้ำ น้ำมัน ก๊าซ ถ่านหิน

4) โครงการส่งเสริม GMS ให้เป็นจุดหมายปลายทางเดียวของอนุภูมิภาค เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การฝึกอบรมบุคลากร การท่องเที่ยวชุมชน

3.2.1.2 บทบาทของไทยในแผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง ไทยให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่

1) แนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก อาทิ การก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) โดยเงินกู้ของธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (Japan Bank International Cooperation: JBIC) การก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาแห่งที่ 1 และสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมา แห่งที่ 2 การก่อสร้างถนนในเมียนมา (แม่สอด-เมียวดี และเมียวดี-กอกะเร็ก)

2) แนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ อาทิ การก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย) ร่วมกับจีน การก่อสร้างถนนเส้นทาง R3 (ห้วยทราย-หลวงน้ำทา)

3) แนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ อาทิ การก่อสร้างถนน R48 (เกาะกง-สเรอัมเปิล)

ไทยเป็นประเทศนำในการดำเนินงานด้านเกษตร อาทิ โครงการ Joint Study on Demand and Supply of Key Agricultural Products เพื่อศึกษาแนวทางการบริหาร

จัดการสินค้าข้าวในกลุ่มประเทศสมาชิก การจัดการฝึกอบรมให้ประเทศสมาชิกในด้านการเคลื่อนย้ายสัตว์ ด่านกักกันสัตว์ เพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกัน และไทยเป็นที่ตั้งของศูนย์ประสานงานโครงการ GMS ด้านการเกษตร ท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม

สถาบันการศึกษาและฝึกอบรมของไทย เช่น สถาบันความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง (Mekong Institute) และสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (International Institute for Trade and Development: ITD) ได้ร่วมพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ภายใต้แผนงานพหุภาคี นอกจากนี้ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ได้จัดการฝึกอบรมด้านการพัฒนาฝีมือแรงงานให้แก่ประเทศสมาชิก การประชุมผู้เชี่ยวชาญเพื่อพัฒนา มาตรฐานฝีมือแรงงานร่วมกัน และมีการจัดฝึกอบรมหลักสูตรอื่น ๆ อาทิ การป้องกันเชื้อเอชไอวี รวมทั้ง การจัดสัมมนา ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการคัดแยกเหยื่อค้ำมนุษย์ และกำหนดมาตรฐานร่วมกัน

3.2.2 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS)

ไทยริเริ่มความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านภายใต้กรอบ ACMECS เมื่อปี 2546 ประเทศสมาชิกประกอบด้วย กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา เวียดนาม และไทย ความร่วมมือในกรอบ ACMECS เป็นความร่วมมือที่มุ่งเน้นการนำความเจริญไปสู่แนวชายแดน เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ และลดช่องว่างการพัฒนา สาขาความร่วมมือ ได้แก่ การค้าและการลงทุน การเกษตร อุตสาหกรรม และพลังงาน คมนาคม ท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม

3.2.2.1 ความคืบหน้าที่สำคัญ

1) การจัดตั้งศูนย์ One-Stop-Service เพื่อการค้าบริเวณชายแดนในพื้นที่ควบคุมร่วมกันที่ด่านพรมแดน และการดำเนินการเพื่อส่งเสริมการใช้ระบบ Single Stop Inspection การใช้เงินสกุลท้องถิ่นสำหรับการค้าชายแดน การจัดตั้งเมืองคู่แฝดชายแดน และความร่วมมือด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

2) ความร่วมมือในด้านวิชาการเกษตร การแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญ โครงการสำคัญ ได้แก่ โครงการเกษตรแบบมีสัญญา เพื่อส่งเสริมให้นักลงทุนไทยไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านเพื่อนำเข้าพืชเกษตรที่ไทยผลิตไม่เพียงพอ

3) การพัฒนาเชื่อมเส้นทางรองที่มีศักยภาพ เพื่อเสริมกับแนวพื้นที่เศรษฐกิจหลัก และการส่งเสริมระเบียบท่องเที่ยวในประเทศสมาชิกเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

4) ความร่วมมือด้านสาธารณสุขชายแดนเพื่อส่งเสริมการป้องกันโรคอุบัติใหม่ในพื้นที่ การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยกระทรวงสาธารณสุขและกรมความร่วมมือระหว่างประเทศร่วมกันจัดฝึกอบรมให้แก่บุคลากรการแพทย์ของประเทศสมาชิก

3.2.2.2 บทบาทของไทยในกรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง

ไทยมีบทบาทนำในฐานะประเทศผู้ให้ โดยผ่านกลไก 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) หรือ สพพ. และ

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ในการให้ความช่วยเหลือด้านโครงสร้างพื้นฐานและด้านวิชาการ ไทยให้ความช่วยเหลือในการก่อสร้าง อาทิ สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 และ 4 การปรับปรุงสะพานข้ามแม่น้ำเมยแห่งที่ 1 และ 2 การปรับปรุงถนนเชื่อมไทย-เมียนมา และการก่อสร้างเส้นทางเชิงเขา ตะนาวศรี-กอกะเร็ก การพัฒนาเส้นทางเชื่อมไทย-สปป.ลาว-เวียดนาม ในเส้นทาง R 12 และไทยให้ทุนการศึกษาและฝึกอบรมแก่ประเทศเพื่อนบ้าน ในสาขาที่มีศักยภาพ อาทิ เกษตร สาธารณสุข

ไทยเป็นประธาน ACMECS วาระปี 2560-2561 โดยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้นำ ACMECS ในเดือนมิถุนายน 2561 ไทยมีเป้าหมายผลักดันการปฏิรูป ACMECS โดยเสนอการจัดทำแผนแม่บท ACMECS (ค.ศ. 2019-2023) ซึ่งเน้นการปรับโครงสร้างและจัดทำยุทธศาสตร์ความร่วมมือที่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับความท้าทายที่ประเทศสมาชิกเผชิญในปัจจุบัน ตลอดจนตอบสนองต่อศักยภาพของอนุภูมิภาค

โครงการเกษตรแบบมีสัญญาที่ริเริ่มโดยไทย เมื่อปี 2546 ช่วยเพิ่มการจ้างงานในประเทศเพื่อนบ้าน แม้ภายหลังที่เหตุการณ์ค่าเสรีอาเซียนมีผลบังคับใช้และการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้ส่งผลให้อัตราภาษีสินค้าเกษตรภายใต้โครงการฯ เหลือร้อยละ 0 และนำเข้าสินค้าได้เสรีมากขึ้น ทำให้แรงจูงใจของโครงการความร่วมมือเกษตรแบบมีสัญญาลดลง แต่ประเทศเพื่อนบ้านยังเห็นว่าเป็นโครงการที่มีประโยชน์ และสนับสนุนให้ดำเนินโครงการต่อไป นอกจากนี้ ไทยริเริ่มโครงการตรวจลงตราเดี่ยว ACMECS โดยลงนามกับกัมพูชาเป็นโครงการนำร่อง เพื่อประโยชน์ในการช่วยอำนวยความสะดวกด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ซึ่งมีอุปสรรคในเรื่องการแบ่งค่าธรรมเนียมวีซ่า อย่างไรก็ตาม ไทยมองว่าโดยที่ในกรอบอาเซียนได้มีการหารือเรื่องความตกลงตรวจลงตราเดี่ยวอาเซียนแล้ว จึงอาจพิจารณาขยายความตกลงให้ครอบคลุมทุกประเทศสมาชิก

3.2.3 ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น (Mekong-Japan Cooperation)

ริเริ่มโดยญี่ปุ่นเมื่อปี 2551 ประเทศสมาชิกประกอบด้วย ไทย ญี่ปุ่น กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา เวียดนาม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระหว่างกัน โดยมุ่งหวังที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนประเทศใน CLMV ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยลดช่องว่างในการพัฒนาในอาเซียนและสนับสนุนการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3.2.3.1 ความคืบหน้าที่สำคัญ

1) การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) ในเมียนมา อาทิ เส้นทางแม่สอด-เมียวดี-เชิงเขาตะนาวศรี-กอกะเร็ก นอกจากนี้ โครงการที่สำคัญ ได้แก่ การปรับปรุงทางหลวงภายในประเทศในกัมพูชา การพัฒนาเครือข่ายโทรคมนาคม โครงการชลประทานใน สปป.ลาว โครงการพัฒนาเส้นทาง R9 โครงการสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำและการขยายโรงไฟฟ้าน้ำจืด โครงการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษติลาวาและทวายในเมียนมา โครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำ

2) การพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และภาคธุรกิจ การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดนไทยและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาอุตสาหกรรมลุ่มน้ำโขง ซึ่งระบุแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมในลุ่มน้ำโขงและขยายการลงทุนของญี่ปุ่นในลักษณะบวกหนึ่ง

3) ไทยได้ลงนามความร่วมมือแบบหุ้นส่วนไทย-ญี่ปุ่น เพื่อจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้แก่ประเทศที่สามและจัดส่งผู้เชี่ยวชาญไทยไปปฏิบัติงานในประเทศกำลังพัฒนาอื่น สาขาความร่วมมือที่เน้น คือ พัฒนาทักษะฝีมือแรงงานยานยนต์ การบริหารจัดการภัยพิบัติ

3.2.3.2 บทบาทของไทยในความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น

ไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกในฐานะหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา (development partner) ของญี่ปุ่นในลุ่มน้ำโขง โดยชูประเด็นการให้ความช่วยเหลือของไทยในประเทศลุ่มน้ำโขงผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ และสำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) และไทยทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่าง CLMV และญี่ปุ่นผ่านโครงการความร่วมมือไตรภาคี และการขยายฐานการลงทุนของญี่ปุ่นในลุ่มน้ำโขงโดยใช้ไทยเป็นศูนย์กลาง ในด้านสิ่งแวดล้อม ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม Green Mekong Forum ร่วมกับญี่ปุ่น ที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่ปี 2554

ไทยให้ความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาความเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐานตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก และแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ อาทิ การพัฒนาเส้นทางเมียวดี-เชิงเขาตะนาวศรี การก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมา แห่งที่ 2 โครงการพัฒนาเส้นทางระหว่างบ้านพุน้ำร้อน-ทวาย เพื่อเชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายเข้ากับกรุงเทพฯ ผ่านกาญจนบุรี และโครงการสำรวจเพื่อพัฒนาพื้นที่ชายแดนที่รัฐประเทศ-ปอยเปต และแม่สอด-เมียวดี

ประเด็นที่ไทยผลักดันเป็นพิเศษ คือ การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะโครงการท่าเรือน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนในพื้นที่นาร่องของไทยเพื่อพัฒนาเครือข่ายด้านการผลิตและส่งเสริมฐานการผลิตเดียวในอาเซียน ไทยเชิญชวนให้เอกชนญี่ปุ่นที่ลงทุนในไทยอยู่แล้วขยายการลงทุนและการผลิตสู่ประเทศ CLMV ในลักษณะไทยบวกหนึ่ง โดยเน้นอุตสาหกรรมรถยนต์ ตลอดจนให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาทักษะฝีมือแรงงานบริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดน นอกจากนี้ ไทยมีความร่วมมือไตรภาคีกับญี่ปุ่น โดยเฉพาะในการจัดฝึกอบรมบุคลากร และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งไทยมีความเชี่ยวชาญในประเด็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสนับสนุนการสร้างหุ้นส่วนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของลุ่มน้ำโขง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อนของการทำงาน และเปิดโอกาสในการระดมทุนเพื่อการพัฒนาจากแหล่งใหม่ ๆ

3.2.3.3 บทบาทของญี่ปุ่นในความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นมองว่า ลุ่มน้ำโขงเป็นแหล่งการค้าการลงทุนที่สำคัญ โดยการส่งเสริมและยกระดับความสัมพันธ์กับประเทศลุ่มน้ำโขงเป็นการรักษาดุลยภาพของประเทศมหาอำนาจในภูมิภาค กรอบความร่วมมือนี้ จึงเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะ soft power ของญี่ปุ่นในการส่งเสริมสันติภาพ ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค

ภายใต้ยุทธศาสตร์โตเกียว ค.ศ. 2012 ญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือกว่า 6 แสนล้านเยน หรือประมาณ 1 แสน 6 หมื่นล้านบาท ระหว่างปี 2555-2558 สำหรับการดำเนินโครงการความร่วมมือที่สำคัญ คือ การพัฒนาความเชื่อมโยงและส่งเสริมอุตสาหกรรมในลุ่มน้ำโขง และภายใต้ยุทธศาสตร์กรุงโตเกียว ค.ศ. 2015 ฉบับใหม่ ระหว่างปี 2559-2561 ญี่ปุ่นได้ประกาศให้งบความช่วยเหลือจำนวน 7 แสน 5 หมื่นล้านเยน หรือประมาณ 2 แสน 5 พัน 8 ร้อยล้านบาท ญี่ปุ่น

ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก และแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ ให้เชื่อมโยงกับเมียนมา ได้แก่ การสร้างท่าเรือน้ำลึก เพื่อให้การเดินทางไปยังภูมิภาคเอเชียใต้และตะวันออกเฉียงใต้มีความสะดวกขึ้น ความร่วมมือมีทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและกฎระเบียบ เช่น โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษติลาวา เขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย เขตอุตสาหกรรมเวียงจันทน์ โครงการความร่วมมือกับไทยในการสำรวจพื้นที่ชายแดนเพื่อการพัฒนา การปรับปรุงและพัฒนาด่านศุลกากร

ญี่ปุ่นริเริ่มกลไกการประชุมระดับรัฐมนตรีเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ภายใต้ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่นด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม (Mekong-Japan Investment Cooperation Initiative) โดยมีเอกสารวิสัยทัศน์การพัฒนาอุตสาหกรรมลุ่มน้ำโขง ซึ่งระบุแนวทางพัฒนาลุ่มน้ำโขงให้เป็นศูนย์กลางห่วงโซ่มูลค่าโลก อาทิ การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตและระดมทรัพยากรอย่างเต็มประสิทธิภาพ ความร่วมมือในภาคธุรกิจเพื่ออำนวยความสะดวกทางธุรกิจ การเสริมสร้างขีดความสามารถของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และการพัฒนาบุคลากรด้านโลจิสติกส์

ในประเด็นนี้ ญี่ปุ่นมองว่า ไทยมีบทบาทสนับสนุนในการพัฒนาอุตสาหกรรมในลุ่มน้ำโขง และประสงค์ให้ไทยเป็นประเทศที่มีบทบาทนำในเรื่องนี้ เนื่องจากไทยมีคลัสเตอร์อุตสาหกรรมอยู่มากและมีเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จึงสามารถเป็นศูนย์กลางการลงทุนในอนุภูมิภาค ซึ่งไทยมีความพร้อมในการพัฒนาบุคลากรในภาคอุตสาหกรรม โดยสามารถให้ความช่วยเหลือด้านการอบรมทักษะฝีมือแรงงาน และการถ่ายทอดวิทยากรด้านการผลิต

ในประเด็นหุ้นส่วนภาครัฐ-ภาคเอกชน ซึ่งมีความสำคัญสำหรับการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ในลุ่มน้ำโขงและต้องอาศัยเงินทุนจำนวนมาก อาทิ โครงสร้างพื้นฐาน ไฟฟ้าพลังงาน ที่ผ่านมา ญี่ปุ่นได้ริเริ่มเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม Forum for the Promotion of Public-Private Cooperation in the Mekong Region เพื่อเป็นเวทีหารือสร้างเครือข่ายธุรกิจและแลกเปลี่ยนความเห็นร่วมกัน โดยการประชุมดังกล่าวมีขึ้นทุกปี ทั้งนี้ เวทีดังกล่าวมีข้อเสนอต่อภาครัฐในการแก้ปัญหาความท้าทายต่อการส่งเสริมการลงทุน เช่น ความโปร่งใสและการอำนวยความสะดวกด้านกฎระเบียบ การอำนวยความสะดวกด้านกรรมสิทธิ์ที่ดิน และการพัฒนาทักษะแรงงานเพื่อรองรับกิจการของผู้ประกอบการต่างชาติ นอกจากนี้ ญี่ปุ่นสนับสนุนให้มีความร่วมมือระหว่างศูนย์บรรเทาภัยพิบัติแห่งเอเชีย (Asian Disaster Reduction Center: ADRC) ในญี่ปุ่น และศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชียในไทย (Asian Disaster Preparedness Center: ADPC) รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พลังงานทดแทน การจัดการทรัพยากรน้ำ

3.2.4 ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี (Mekong-Republic of Korea Cooperation)

เป็นข้อริเริ่มของสาธารณรัฐเกาหลี เมื่อปี 2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมมิตรภาพและความร่วมมือด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประเทศสมาชิก ได้แก่ กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา ไทย เวียดนาม และสาธารณรัฐเกาหลี โดยมีการรับรองปฏิญญาแม่น้ำฮันเพื่อสถาปนาความเป็นหุ้นส่วนเพื่อความเจริญรุ่งเรืองร่วมกันของลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี แผนปฏิบัติการ

ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 2014–2017 มีความร่วมมือที่สำคัญ ได้แก่ การเสริมสร้างความเชื่อมโยงในอาเซียน การพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

3.2.4.1 ความคืบหน้าที่สำคัญ

1) ประเทศสมาชิกเสนอโครงการเพื่อขอรับเงินทุนจากกองทุน Mekong–ROK Cooperation Fund (MKCF) ที่จัดตั้งโดยสาธารณรัฐเกาหลี โครงการประจำปี 2559 ได้แก่ การบริหารจัดการและพัฒนาแม่น้ำโขง การเสริมสร้างความสามารถในการเข้าถึงกฎหมาย ข้อบังคับ และการจัดการทางอิเล็กทรอนิกส์ การเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาสถิติ การฝึกอบรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตข้าว และการเพิ่มประสิทธิภาพสำนักงานประสานงานปราบปราม ยาเสพติดชายแดนในลุ่มน้ำโขง

2) โครงการปี 2560 ได้แก่ การรับรอง Green Buildings ในกัมพูชา การเพิ่มขีดความสามารถด้านการพัฒนาเครื่องมืออตุณิยมวิทยาในลุ่มแม่น้ำโขง การพัฒนาชนบทด้วยระบบกระแสไฟฟ้าของกังหันลมขนาดเล็ก การส่งเสริมการโยกย้ายถิ่นฐานอย่างปลอดภัยสำหรับแรงงานข้ามชาติที่ย้ายถิ่นชั่วคราวมายังไทย และการปรับใช้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในอุตสาหกรรมเกษตร ในอนุภูมิภาค

3.2.4.2 บทบาทของไทยในความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี

ไทยสนับสนุนการลงทุนจากสาธารณรัฐเกาหลี และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยสถาบันความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขงและสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐเกาหลีประจำประเทศไทยร่วมเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม Multi-stakeholders' Consultative Meeting on the Mekong–ROK Comprehensive Partnership for Mutual Prosperity เมื่อปี 2555 เพื่อระดมความคิดเห็นในการจัดทำแผนปฏิบัติการกรอบความร่วมมือ นอกจากนี้ ไทยและสาธารณรัฐเกาหลีร่วมกันเป็นเจ้าภาพการประชุมเวทีธุรกิจกรอบความร่วมมือแม่โขง–สาธารณรัฐเกาหลี ครั้งที่ 1 เมื่อปี 2556 ที่กรุงเทพฯ

ในฐานะผู้ประสานงานด้านการเกษตรและการพัฒนาชนบท ไทยได้จัดโครงการฝึกอบรมอย่างครอบคลุมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตข้าวให้กับ สปป.ลาว เมียนมา กัมพูชา โดยได้รับงบประมาณ MKCF เมื่อเดือนมีนาคม 2560 โดยจัดอบรมที่ไทยเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์–12 มีนาคม 2560 และศึกษาดูงานที่สาธารณรัฐเกาหลี เมื่อวันที่ 13–17 มีนาคม 2560 กระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้ร่วมออกแบบโครงการ ร่วมกับกรมการข้าว สถาบันอาหาร และสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพในการผลิตข้าวและการวางแผนการผลิตในประเทศลุ่มน้ำโขง ส่งเสริมการเกษตรยั่งยืนในภูมิภาค พัฒนาความเป็นอยู่ในชนบท ลดระดับความยากจน และเสริมสร้างความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อวิเคราะห์สภาพภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

3.2.4.3 บทบาทของเกาหลีในความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี

เมื่อปี 2557 กระทรวงการต่างประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ได้ลงนามบันทึกความเข้าใจกับสถาบันความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง (Mekong Institute: MI) จังหวัดขอนแก่น มอบหมายให้ MI เป็นผู้บริหารงบประมาณกองทุน Mekong–ROK Cooperation

Fund เพื่อดำเนินโครงการเพื่อการพัฒนาตามความร่วมมือในสาขาต่าง ๆ รวมทั้งให้ MI เป็นผู้ประสานงานโครงการ ทำหน้าที่รวบรวมข้อเสนอโครงการ และคัดเลือกโครงการที่มีความสอดคล้องกับแนวทางความร่วมมือปฎิญาแม่ข่าย และเสนอต่อประเทศสมาชิกเพื่อให้ความเห็นชอบอีกครั้งหนึ่ง โดยสาธารณรัฐเกาหลีได้สนับสนุนงบประมาณกองทุนฯ จำนวน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตั้งแต่ปี 2559

สาธารณรัฐเกาหลีให้ความสำคัญกับแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ โดยเฉพาะแนวพื้นที่เศรษฐกิจชายฝั่งตอนใต้ โดยมีโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการก่อสร้างรางรถไฟ ใน สปป.ลาว และเวียดนาม โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว คือ การพัฒนาเส้นทาง R48 (เกาะกง-สะแอมเปิล) ตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจชายฝั่งทะเลตอนใต้ โดยสาธารณรัฐเกาหลีช่วยศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินการ และให้ความสนใจเข้ามาลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของไทย ในด้านการเกษตรและการพัฒนาชนบท สาธารณรัฐเกาหลีผลักดันโครงการหมู่บ้านตัวอย่างตามแนวคิด Saemual Undong ของประเทศตน โดยเมื่อเดือนมิถุนายน 2557 มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจระหว่าง Korea International Cooperation Agency (KOICA) และกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ เรื่องการดำเนินโครงการหมู่บ้านตัวอย่างตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของไทยและ Saemual Undong ของสาธารณรัฐเกาหลี

3.2.5 ข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Initiative: LMI)

เป็นข้อเสนอของสหรัฐอเมริกา เมื่อปี 2552 ประเทศสมาชิกประกอบด้วย สหรัฐฯ กัมพูชา สปป.ลาว ไทย เวียดนาม และเมียนมา โดยสหรัฐฯ ต้องการกลับมามีบทบาทในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตามนโยบาย Rebalancing towards Asia ความร่วมมือใน 6 สาขา ได้แก่ สิ่งแวดล้อมและน้ำ สาธารณสุข การศึกษา ความเชื่อมโยง การเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร และความมั่นคงด้านพลังงาน โดยมีประเด็นคาบเกี่ยว 2 เรื่อง ได้แก่ ความเชื่อมโยงระหว่างความมั่นคงด้านน้ำ พลังงาน และอาหาร และความเท่าเทียมทางเพศและการส่งเสริมสตรี และมีความร่วมมือกับมิตรประเทศลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ได้แก่ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหภาพยุโรป เยอรมัน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย และธนาคารโลก ซึ่งมีบทบาทให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือต่ออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

3.2.5.1 ความคืบหน้าที่สำคัญ

1) ความร่วมมือสิ่งแวดล้อมและน้ำ อาทิ โครงการ Mekong Forecast โครงการ Smart Infrastructure for the Mekong การบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ในปี 2559 มีการจัดประชุม Workshop on Improving Hydropower Sustainability in the Mekong Region ที่กรุงเทพฯ และ Workshop Disaster Response Exercise and Exchange ที่เนปาล

2) ความร่วมมือด้านสาธารณสุขชายแดน เพื่อการป้องกันโรคติดต่อและการบริหารจัดการควบคุมความเสี่ยงในการแพร่กระจายของโรค ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย Global Health Security ของสหรัฐฯ และนโยบายรักษาสุขภาพหนึ่งเดียว (One Health) โดยกระทรวงสาธารณสุข โดยมีการลงพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อจัดทำแผนแม่บทสุขภาพหนึ่งเดียว ใน 10 จังหวัดของไทย

3) โครงการ Professional Communication Skills for Leaders (PCSL) โครงการสร้างเครือข่ายมหาวิทยาลัย LMI เพื่อสร้างเครือข่ายระดับอุดมศึกษา การทำวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของประเทศสมาชิก และโครงการนักวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์

4) ความมั่นคงทางพลังงาน โดยเน้นพลังงานทางเลือกและพลังงานสะอาด การฝึกอบรมด้านเทคนิคให้แก่เจ้าหน้าที่ และการประชุมเชิงปฏิบัติการว่าด้วยการพัฒนาก๊าซธรรมชาติ

3.2.5.2 บทบาทของไทยในข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง

ไทยเน้นย้ำบทบาทการเป็นประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาของอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขงร่วมกับสหรัฐฯ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ลดความเหลื่อมล้ำด้านการพัฒนา และส่งเสริมการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ตลอดจนสนับสนุนการมีบทบาทในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงของประเทศจากภายนอกภูมิภาค โดยเฉพาะประเทศและกลุ่มประเทศที่ไม่ได้มีกรอบความร่วมมือกับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงโดยตรง อาทิ สหภาพยุโรป ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์

ไทยในฐานะประธานร่วมกับสหรัฐฯ ในสาขาการศึกษา ได้ริเริ่มโครงการ Professional Communication Skills for Leaders (PCSL) ร่วมกับสหรัฐฯ เพื่อส่งเสริมทักษะการเข้าร่วมการประชุมและนำเสนอความคิดและโครงการในที่ประชุมเป็นภาษาอังกฤษ โดยมีทีมผู้ฝึกสอนและผู้เชี่ยวชาญมาจากสหรัฐฯ และใช้สถานที่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีเนื้อหาครอบคลุมสาขาความร่วมมือต่าง ๆ ในกรอบความร่วมมือ นอกจากนี้ ไทยได้ริเริ่มโครงการสร้างเครือข่ายมหาวิทยาลัย LMI และโครงการนักวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์โดยเป็นเจ้าภาพจัดกิจกรรม Networking Session for LMI Young Scientist Program เมื่อเดือนเมษายน 2560 เพื่อให้บุคลากรด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์จากประเทศสมาชิกได้สร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ในสาขาพลังงาน กระทรวงพลังงานของไทยได้ดำเนินโครงการไฟฟ้าพลังน้ำอย่างยั่งยืนในหัวข้อ “Sustainable Hydropower in Lower Mekong Initiative Countries: Technical Assessment, Technical Exchange and Policy Workshops” โดยได้รับเงินทุนจากสหรัฐฯ เพื่อเป็นโครงการตัวอย่างแก่ประเทศสมาชิก

3.2.5.3 บทบาทของสหรัฐฯ ในข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง

สหรัฐฯ เป็นผู้ยกร่างเอกสารแผนปฏิบัติการและแนวทางกรอบความร่วมมือ โดยให้ความช่วยเหลือทางการเงินที่สำคัญได้แก่ (1) โครงการภายใต้ Asia-Pacific Strategic Engagement Initiative (APSEI) และวิสัยทัศน์ “LMI 2020” ระหว่างปี 2555–2558 จำนวน 50 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในภูมิภาค เพื่อจัดการกับความท้าทายข้ามพรมแดนและสนับสนุนการเชื่อมโยงในเรื่องกฎระเบียบและการติดต่อในระดับประชาชนต่อประชาชนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (2) โครงการศึกษาการบริหารจัดการแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (3) โครงการประมงของคณะกรรมการแม่น้ำโขง 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (4) สหรัฐฯ จัดสรรเงินทุน 6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อสนับสนุนโครงการด้านพลังงานในกรอบความร่วมมือที่สหรัฐฯ เป็นสมาชิกร่วมกับประเทศในเอเชีย เช่น เอเปค อาเซียน รวมทั้ง LMI โดยเน้นประเด็นการเชื่อมโยง สายส่งไฟฟ้า ก๊าซธรรมชาติ พลังงานหมุนเวียนและพลังงานสะอาด และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สหรัฐอเมริกา ทำหน้าที่ประสานงานเป็นสำนักเลขาธิการเสมือน (Virtual Secretariat) และให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการและเทคโนโลยีเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำในแม่น้ำโขง โดยได้ริเริ่มโครงการ Mekong Water Data Initiative เมื่อเดือนสิงหาคม 2560 ตลอดจนจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและย่อมสำหรับสตรีในกัมพูชา เมียนมา สปป.ลาว และเวียดนาม ภายใต้โครงการ WECREATE นอกจากนี้ โครงการหุ้นส่วนเพื่อโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืนที่เสนอโดยสหรัฐฯ โดยการฝึกอบรมบุคลากร ถือเป็นโครงการที่ต่อยอดกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อปรับใช้เทคโนโลยีและแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของแต่ละประเทศ โดยมุ่งให้มิตรประเทศลุ่มน้ำโขงตอนล่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมากขึ้น

3.2.6 ความร่วมมือแม่น้ำโขง-คงคา (Mekong-Ganga Cooperation: MGC)

ริเริ่มขึ้นเมื่อปี 2543 ประเทศสมาชิก ได้แก่ กัมพูชา อินเดีย สปป.ลาว เมียนมา ไทย และเวียดนาม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกันในประเทศลุ่มน้ำโขงกับอินเดีย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) ของอินเดีย และนโยบายมองตะวันตก (Look West Policy) ของไทย มีความร่วมมือ 7 สาขา ได้แก่ การท่องเที่ยว วัฒนธรรม การศึกษา การคมนาคมขนส่ง สาธารณสุข เกษตรกรรม และวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม

3.2.6.1 ความคืบหน้าที่สำคัญ

- 1) การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สิ่งทอตั้งเดิมแห่งเอเชียที่กัมพูชา เมื่อปี 2557 การฟื้นฟูมหาวิทยาลัยนาลันทา และการจัดตั้งหอจดหมายเหตุในอินเดีย
- 2) การประชุมคณะทำงานร่วมสามฝ่ายไทย-เมียนมา-อินเดียด้านความเชื่อมโยงและโครงสร้างพื้นฐานที่กรุงเทพฯ เมื่อปี 2557 โดยแต่ละประเทศจะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานส่วนที่รับผิดชอบ การประชุมเพื่อหาข้อสรุปในการปรับมาตรฐานด้านกฎระเบียบขนส่งตามความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง และความตกลงด้านยานยนต์ในภูมิภาคเอเชียใต้
- 3) การบูรณะซ่อมแซมสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในประเทศสมาชิก เช่น ปราสาทตาพรหมในกัมพูชา วัดพูใน สปป.ลาว วัดอนันดาในเมียนมา และปราสาทหมีเซินในเวียดนาม

3.2.6.2 บทบาทของไทยในความร่วมมือแม่น้ำโขง-คงคา

ความร่วมมือกรอบ MGC ยังไม่มีความคืบหน้าอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับความร่วมมืออนุภูมิภาคอื่น และมีความล่าช้าในการดำเนินโครงการ อย่างไรก็ตาม ไทยยังยืนยันท่าทีในการสนับสนุนกรอบความร่วมมือนี้ เนื่องจากความสำคัญและผลประโยชน์ของไทยในอนุภูมิภาค รวมทั้งการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับอินเดีย และย้ำบทบาทไทยในฐานะผู้ให้ร่วมกับอินเดีย ไทยผลักดันความร่วมมือถนนสามฝ่ายไทย-เมียนมา-อินเดีย หากประสบผลสำเร็จจะเป็นอีกก้าวหนึ่งที่เชื่อมโยงไปสู่ความเชื่อมโยงในกรอบอาเซียน และเติมเต็มส่วนที่ขาดในความเชื่อมโยงของแนวพื้นที่เศรษฐกิจ EWEC ด้านตะวันตกไปสู่อินเดีย (จากจังหวัดตาก ผ่านพุกามของเมียนมาไปถึงเมืองมอเร่ของอินเดีย) ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการค้าและการลงทุนในภูมิภาค

ไทยเป็นประเทศนำในความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว เป็นเจ้าภาพจัดการอบรมให้กับประเทศสมาชิกด้านการท่องเที่ยวชุมชน และร่วมจัดแสดงนิทรรศการของไทยในพิพิธภัณฑ์สิ่งทอฯ และจัดส่งสำเนาเอกสารสำหรับเก็บที่หอจดหมายเหตุที่มหาวิทยาลัยนาอันทาในอินเดีย สำหรับความร่วมมือด้านอื่นโดยเฉพาะสาขาความร่วมมือใหม่ที่อินเดียเสนอ (วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การเกษตร และสาธารณสุข) ให้อินเดียและประเทศผู้รับผิดชอบมีบทบาทนำ

3.2.6.3 บทบาทของอินเดียในความร่วมมือแม่น้ำโขง-คองคา

อินเดียพยายามรื้อฟื้นกรอบความร่วมมือแม่น้ำโขง-คองคา และมีบทบาทนำในกรอบนี้ เนื่องจากไม่ต้องการเสียโอกาสทางการเมืองและเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค และต้องการถ่วงดุลอำนาจกับจีน รวมทั้งมุ่งไปสู่การเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับอาเซียน ภายหลังจากจัดตั้งประชาคมอาเซียนในปี 2558 อินเดียให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน จำนวน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อจัดสร้างพิพิธภัณฑ์สิ่งทอฯ ที่กัมพูชา และได้จัดตั้งกองทุน India-CLMV โดยให้เงินสนับสนุน จำนวน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อสนับสนุนโครงการของแต่ละประเทศสมาชิกโดยตรงกับอินเดียในรูปแบบทวิภาคี ทั้งนี้ เป็นโครงการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกยกเว้นไทย นอกจากนี้ อินเดียให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาในประเทศสมาชิกไปศึกษาต่อในอินเดียเป็นประจำทุกปี และสนับสนุนเงินทุนบูรณะแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในประเทศลุ่มน้ำโขง

3.2.7 ความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong-Lancang Cooperation: MLC)

จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2558 โดยพัฒนามาจากข้อริเริ่มของไทยที่จะจัดการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนุภูมิภาคแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง มีประเทศสมาชิก คือ กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา เวียดนาม ไทย และ จีน มีวัตถุประสงค์คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนและสร้างความแข็งแกร่งให้กับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มีความร่วมมือ 3 สาขา คือ การเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจและการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสังคม วัฒนธรรม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชน

3.2.7.1 ความคืบหน้าที่สำคัญ

1) การกำหนดความสำคัญลำดับต้น ได้แก่ ความเชื่อมโยง ศักยภาพในการผลิตเศรษฐกิจข้ามพรมแดน ความร่วมมือด้านทรัพยากรน้ำ การเกษตรและความยากจน การจัดตั้งคณะกรรมการและจัดทำแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (ค.ศ. 2018-2022)

2) โครงการภายใต้กองทุนพิเศษกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง ซึ่งได้รับเงินทุนสนับสนุนจากจีน ในปี 2560 ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ ครั้งที่ 3 ได้อนุมัติโครงการจำนวน 132 โครงการ โดยโครงการจากไทยได้รับอนุมัติ 5 โครงการ ทั้งนี้ โครงการความร่วมมือระยะที่ 2 ไทยเสนอโครงการต่าง ๆ อาทิ โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกัมพูชา โครงการฝึกอบรมด้านความมั่นคง คุณภาพความปลอดภัยของอาหาร และการพัฒนาพื้นที่ชนบท

3.2.7.2 บทบาทของไทยในความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง

ไทยมีบทบาทในการก่อตั้งกรอบความร่วมมือร่วมกับจีน โดยผลักดันให้การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนุภูมิภาคแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขงเป็นกรอบความร่วมมือที่มีสาขาต่าง ๆ อย่างครอบคลุม และร่วมมือกับจีนในการจัดทำเอกสารแนวคิดกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง รวมทั้งกลไกความร่วมมือ แนวคิดการพัฒนากองทุนความร่วมมือ และข้อเสนอโครงการต่าง ๆ นอกจากนี้ ไทยให้ความช่วยเหลือทางวิชาการและเศรษฐกิจแก่ประเทศ

ลุ่มน้ำโขงในสาขาที่ไทยให้ความสำคัญ อาทิ ความเชื่อมโยง การพัฒนาและแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำ การค้าอิเล็กทรอนิกส์ การส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เขตเศรษฐกิจพิเศษ และการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทันสมัย นอกจากนี้ ไทยมุ่งผลักดันกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง ให้เชื่อมกับระเบียบเศรษฐกิจของข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีน (One Belt, One Road)

3.2.7.3 บทบาทของจีนในความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง

เมื่อปี 2559 จีนประกาศจัดตั้งกองทุนพิเศษกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC Special Fund) จำนวน 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีระยะเวลา 5 ปี ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ภายใต้กรอบความร่วมมือ และให้เงินกู้แบบมีเงื่อนไขผ่อนปรน 10,000 ล้านดอลลาร์ และเงินกู้พิเศษ 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ รวมทั้งเงินได้ให้ทุนการศึกษาแก่ประเทศลุ่มน้ำโขง 18,000 ทุน และทุนฝึกอบรม 5,000 คน ในช่วง 3 ปี รวมทั้งจัดตั้งสำนักเลขาธิการความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง ที่กรุงปักกิ่ง

จีนจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือด้านทรัพยากรน้ำที่กรุงปักกิ่ง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำร่วมกัน โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาการบริหารจัดการแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืนและรับผิดชอบ ทั้งนี้ จีนมองว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันประสงค์จะสร้างจุดเชื่อมต่อทางออกทางทะเลในมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก รวมทั้งต้องการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคเพื่อคานอำนาจกับสหรัฐฯ และญี่ปุ่น นอกจากนี้ จีนให้ความสำคัญกับไทยในฐานะที่เป็นประเทศที่ร่วมก่อตั้งกรอบความร่วมมือ และเป็นประเทศศูนย์กลางในอนุภูมิภาค

3.3 ประเด็นสำคัญในความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

3.3.1 ความเชื่อมโยง

ไทยมีความได้เปรียบทางด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ซึ่งอยู่ใจกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเศรษฐกิจใหญ่สองประเทศคือ จีน และอินเดีย ทำให้ไทยมีศักยภาพสูงในการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อคำนึงถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้เศรษฐกิจไทยมีโอกาสที่จะเพิ่มพูนการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ กับประเทศในภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมากการค้าระหว่างไทยกับประเทศในภูมิภาคยังทำได้ไม่เต็มศักยภาพ เนื่องจากปัญหาเรื่องโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมและระบบโลจิสติกส์ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ การอำนวยความสะดวกทางการค้าที่ยังไม่ดีพอ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เศรษฐกิจไทยและประเทศในภูมิภาค ต้องพึ่งพาการค้ากับสหรัฐฯ และสหภาพยุโรปมากกว่าการค้าระหว่างประเทศภายในภูมิภาคด้วยตนเอง ซึ่งเมื่อเศรษฐกิจของประเทศตะวันตกต้องเผชิญกับภาวะถดถอย ทำให้เศรษฐกิจไทยและประเทศในภูมิภาคได้รับผลกระทบอย่างมาก

ด้วยเหตุนี้ ไทยจำเป็นต้องส่งเสริมการค้าภายในภูมิภาคให้มีสัดส่วนที่สูงขึ้น เพื่อให้เศรษฐกิจของภูมิภาคมีการเติบโตที่สมดุลขึ้น และสามารถรับมือกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่อาจเกิดขึ้นในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ภายในภูมิภาค คือ การพัฒนาความเชื่อมโยง ประกอบด้วย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคม ทั้งด้านกายภาพ (ถนน สะพาน ทางรถไฟ ท่าเรือ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) และ กฎระเบียบ (กฎระเบียบการผ่านแดน การอำนวยความสะดวกทางการค้า ศุลกากร)

นอกจากการพัฒนาความเชื่อมโยงจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแล้ว ยังอำนวยความสะดวก และสนับสนุนการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และปฏิสัมพันธ์ ด้านอื่น ๆ ระหว่างประชาชนในภูมิภาค ซึ่งจะทำให้ประชาชนของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเกิด ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น นอกจากนี้ การที่องค์กรระหว่างประเทศ อาทิ คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP) และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่ง เอเชีย (ADB) ได้ให้การสนับสนุนการพัฒนาความเชื่อมโยงในภูมิภาคมาโดยตลอด เช่น ESCAP มี โครงการทางหลวงสายเอเชีย และทางรถไฟสายเอเชีย ขณะที่ ADB ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน และทางวิชาการภายใต้กรอบ GMS แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความเชื่อมโยงทางคมนาคมเป็นปัจจัยที่ สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ

รัฐบาลไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมไทยกับประเทศ เพื่อนบ้าน เพื่อส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และอาเซียน และเพื่อสนับสนุนการค้า การท่องเที่ยว การทำธุรกิจ การลงทุน และการเดินทางของ ประชาชน โดยที่ผ่านมามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความเชื่อมโยงในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และ สร้างเสริมความเชื่อมโยงกับประเทศทั้งในและนอกภูมิภาคอาเซียน

3.3.1.1 ความเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐาน ภายใต้กรอบ GMS มีถนนเชื่อมโยง กับประเทศเพื่อนบ้านและจีน 3 เส้นทางหลัก ดังนี้

1) แนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor: NSEC) เชื่อมโยงไทย สปป.ลาว เมียนมา จีน ซึ่งแบ่งเป็น 2 เส้นทางย่อย ได้แก่ (1) เส้นทาง R3A เชื่อมโยงคุนหมิง-โมฮาน-บ่อเต็น-ห้วยทราย-เชียงของ-กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าที่สำคัญ ระหว่างไทย-สปป.ลาว-จีน และ (2) เส้นทาง R3B เชื่อมโยงคุนหมิง-ต้าหลัว-เชียงตุง-ท่าขี้เหล็ก-แม่สาย-กรุงเทพฯ โดยที่เป็นเส้นทางตัดผ่านเขตชนกลุ่มน้อยของเมียนมา ผู้ประกอบการขนส่งจึงยังไม่ค่อยใช้เส้นทางนี้และเลือกใช้เส้นทาง R3A แทน เนื่องจากปัญหาความปลอดภัย

2) แนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) ประกอบด้วย 3 เส้นทาง ได้แก่ (1) เส้นทาง R9 เชื่อมโยงเมะล่าย-เมียวดี-แม่สอด-พิษณุโลก-ขอนแก่น-มุกดาหาร-สะหวันนะเขต-เว้-ดานัง (2) เส้นทาง R12 เชื่อมโยง นครพนม-คำม่วน-ท่าตั้ง-วังห้-ฮานอย-กว๋างซี เป็นเส้นทางที่รถขนส่งสินค้า สามารถใช้วิ่งจากไทยไป ยังเขตปกครองตนเองกว๋างซี จีนตอนใต้ได้ไกลที่สุด และ (3) เส้นทาง R8 เชื่อมโยงบึงกาฬ-ปากซัน-วังห้-ฮานอย-กว๋างซี ซึ่งปัจจุบันยังใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มศักยภาพ

3) แนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor: SEC) เชื่อมโยงเมียนมา-ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม ซึ่งประกอบด้วย 2 เส้นทาง ได้แก่ (1) เส้นทางทวาย-ทิกิ-กรุงเทพฯ-อรัญประเทศ-ปอยเปต-พนมเปญ-โฮจิมินห์-หวังเต่า และ (2) เส้นทางทวาย-ทิกิ-บ้านน้ำพุร้อน-กรุงเทพฯ-เสียมราฐ-สตริงเตร็ง-ควิวอน ซึ่งเป็นเส้นทางเศรษฐกิจและท่องเที่ยว สำคัญระหว่างไทย-กัมพูชา และเชื่อมต่อไทยไปยังภาคกลางของเวียดนามผ่านกัมพูชา

ภายใต้กรอบ ACMECS เน้นการพัฒนาเส้นทางที่เป็นเส้นทางเชื่อมต่อที่ขาดหายไป (missing links) เพื่อให้การเชื่อมโยงสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น การก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาวทั้ง 4 แห่ง การก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเหือง จังหวัดเลย-แขวงไชยบุรี การก่อสร้างถนนสายห้วยโก๋น (จังหวัดน่าน)-เมืองเงิน-ปากแบ่ง ใน สปป.ลาว ซึ่งช่วยส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างไทย-สปป.ลาว และโครงการทางรถไฟหนองคาย-ท่านาแล้ง รวมทั้งโครงการสร้างทางรถไฟส่วนต่อขยายท่านาแล้ง-เวียงจันทน์ โดยคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2563

3.3.1.2 ความเชื่อมโยงด้านกฎระเบียบ ความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region Cross Border Transport Facilitation Agreement: GMS CBTA) เป็นความตกลงที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมและอำนวยความสะดวกด้านการขนส่ง ทั้งสินค้าและผู้โดยสารระหว่างประเทศในอนุภูมิภาค โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนสิทธิจราจร การจัดตั้งการตรวจปล่อยจุดเดียว (Single Stop Inspection: SSI) การตรวจปล่อยในบริเวณเดียวกัน (Single Window Inspection: SWI) รวมทั้งข้อกำหนดการอำนวยความสะดวกการขนส่งสินค้าข้ามแดนอื่น ๆ ประเทศสมาชิก GMS ลงนามในความตกลงดังกล่าวและให้สัตยาบันสารในพิธีสารและภาคผนวกของความตกลงครบทั้ง 20 ฉบับ เมื่อปี 2558

ในที่ประชุมคณะกรรมการร่วมสำหรับความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงระดับรัฐมนตรี ครั้งที่ 5 ระหว่างวันที่ 15-16 ธันวาคม 2559 ที่จังหวัดเชียงใหม่ ที่ประชุมเห็นชอบบันทึกความเข้าใจด้วยการดำเนินการ GMS CBTA ในระยะแรก โดยการดำเนินการในระยะแรก จะใช้เอกสารนำเข้าชั่วคราวสำหรับรถยนต์ ยกเว้นการค้าประกันสำหรับรถยนต์และคอนเทนเนอร์ และยกเว้นการใช้เอกสารนำเข้าสำหรับคอนเทนเนอร์ คาดว่าประเทศสมาชิกจะดำเนินการตาม GMS CBTA อย่างเต็มรูปแบบภายในวันที่ 1 มกราคม 2563

3.3.1.3 ความเชื่อมโยงทางน้ำในแม่น้ำโขง ไทยและจีนมีการเชื่อมโยงทางน้ำผ่านแม่น้ำโขงหรือที่จีนเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า แม่น้ำล้านช้าง โดยรัฐบาลของ 4 ประเทศ ที่แม่น้ำพาดผ่านได้แก่ ไทย จีน เมียนมาและ สปป.ลาว ได้ลงนามในความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง (Agreement on Commercial Navigation on Lancang-Mekong River) เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2543 ที่เมียนมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขงของประเทศภาคีสัญญา ส่งเสริมและการค้า การท่องเที่ยว และกระชับความร่วมมือในการเดินเรือพาณิชย์

ในความตกลงฯ ได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกดำเนินการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขงให้มีความปลอดภัย โดยกำหนดให้ปรับปรุงร่องน้ำที่เป็นอุปสรรคในการเดินเรือเฉพาะในส่วนที่เป็นเกาะแก่งและหาดตื้น จำนวน 11 แห่ง ประกอบด้วยชายแดนจีน-เมียนมา 1 แห่ง เมียนมา-สปป.ลาว 9 แห่ง-และไทย-สปป.ลาว 1 แห่ง จีนได้ให้ความช่วยเหลือปรับปรุงร่องน้ำทั้งหมดแล้วโดยดำเนินการระเบิดเกาะแก่งในแม่น้ำโขงบางส่วนออกจัดวางป้ายสัญญาณจราจรทางเรือ และปรับปรุงท่าเรือ ยกเว้นที่แก่งคอนผีหลง เนื่องจากความไม่ชัดเจนเรื่องเส้นเขตแดนว่าอยู่ในอาณาเขตของไทยหรือ สปป.ลาว

จีนได้ผลักดันร่างแผนการพัฒนาการเดินเรือในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง (Development Plan of International Navigation on the Lancang-Mekong River) พ.ศ.

2558–2568 ระหว่างประเทศลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน ได้แก่ ไทย จีน สปป.ลาว และเมียนมา สำคัญ ได้แก่ (1) การขุดลอกร่องน้ำเดินเรือในแม่น้ำโขงตอนบน (ชื่อเหมา–หลวงพระบาง) ระยะทาง 890 กิโลเมตรเพื่อให้สามารถรองรับการเดินเรือพาณิชย์ขนาดใหญ่ระหว่างน้ำหนัก 500 ตัน ได้ตลอดเส้นทาง (2) การพัฒนาท่าเรือริมฝั่งโขง ได้แก่ ท่าเรือชื่อเหมา จิ่งหง เหมิ่งหาน และกวนเหล่ยของจีน ท่าเรือบ้านไซ เชียงกก เมืองมอม บ้านคอน ห้วยทราย ปากแบ่งและหลวงพระบางของ สปป.ลาว ท่าเรือสบหลวย บ้านเจียง และบ้านปุงของเมียนมา และท่าเรือเชียงแสน และเชียงของของไทย (3) การพัฒนาเรือที่ใช้ในการขนส่ง และ (4) แผนสำหรับระบบสนับสนุน อาทิ การปรับปรุงและรักษาร่องน้ำ การจัดการอุบัติเหตุ และการค้นหาและช่วยเหลือ โดยไทยและ สปป.ลาว มีความกังวลเกี่ยวกับแผนการขุดลอกร่องน้ำในแม่น้ำโขง เนื่องจากจะทำให้สามารถเดินเรือขนาดใหญ่จากจีนไปยังหลวงพระบางได้โดยไม่ต้องแวะพักที่ท่าเรือของไทย ซึ่งจะทำให้บทบาทของท่าเรือของไทยลดลง และการขุดลอกร่องน้ำอาจมีปัญหาเขตแดนไทย–สปป.ลาว ที่ยังปักปันไม่แล้วเสร็จ

ในการประชุมคณะกรรมการประสานการดำเนินการตามความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง–แม่น้ำโขง (Joint Committee on Coordination of Commercial Navigation on Lancang–Mekong River: JCCCN) ซึ่งเป็นเวทีหารือการดำเนินการความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง–แม่น้ำโขง จีนได้ผลักดันเรื่องการปรับปรุงรักษาร่องน้ำเดินเรือ การเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยการเดินเรือ การลดค่าธรรมเนียมท่าเรือ รวมทั้งผลักดันให้สามารถนำเข้าผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมจากไทยสู่มณฑลยูนนานทางลุ่มน้ำโขง ตลอดจนพยายามยกระดับความสำคัญของการปรับปรุงรักษาร่องน้ำเดินเรือในแม่น้ำโขงให้เป็นหนึ่งในหัวข้อการประชุมผู้นำกรอบ GMS โดยจีนให้ความสำคัญประเด็นนี้อย่างยิ่ง เนื่องจากเรือที่เดินเรือในแม่น้ำโขงตอนบนส่วนใหญ่เป็นเรือจีนที่ขนส่งสินค้าระหว่างไทย–จีน

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนการพัฒนาการเดินเรือในแม่น้ำล้านช้าง–แม่น้ำโขง พ.ศ. 2558–2568 เมื่อเดือนธันวาคม 2559 และในการประชุมคณะกรรมการประสานการดำเนินการตามความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง–แม่น้ำโขง ซึ่งประกอบด้วย จีน สปป.ลาว เมียนมา และไทย เมื่อเดือนมกราคม 2560 ที่ประชุมเห็นชอบให้มีการสำรวจแม่น้ำโขงเพื่อปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง–แม่น้ำโขง และได้มีความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการสำรวจความเห็นและจัดเวทีรับฟังความเห็นจากสาธารณชน โดยบริษัท CCC Second Habor Consultant จากจีน ผู้รับหน้าที่ดำเนินการศึกษาประโยชน์และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการปรับปรุงร่องน้ำได้จ้างบริษัทของไทยทำการศึกษา และเริ่มดำเนินการรับฟังความเห็นของประชาชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดเชียงราย และหน่วยงานรัฐเกี่ยวกับขอบเขตและแนวทางการศึกษาโครงการปรับปรุงร่องน้ำทางเดินเรือในแม่น้ำล้านช้าง–แม่น้ำโขง

ต่อมา ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศรอบความร่วมมือแม่โขง–ล้านช้าง ครั้งที่ 3 ที่เมืองต้าลี่ สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อเดือนธันวาคม 2560 จีนมีท่าทีผ่อนปรนลงเกี่ยวกับโครงการปรับปรุงร่องน้ำด้วยการระเบิดเกาะแก่งในแม่น้ำโขง หลังรับทราบว่าเป็นปัญหาต่อวิถีชีวิตคนไทย

จึงพร้อมที่จะเลิกโครงการหรือปรับเปลี่ยน⁶ ทั้งนี้ การที่จีนมีท่าทีดังกล่าวอาจเกิดจากกฎหมายการลงทุนต่างประเทศของจีนที่กำหนดให้ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น และการที่มีองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมออกมาเคลื่อนไหวและตรวจสอบการทำงานของเอกชนจีนมากขึ้น⁷

โดยที่ภาคประชาชนและนักวิชาการเห็นพ้องกันว่า หากมีการระเบิดแก่งเปิดร่องน้ำจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในแม่น้ำโขงซ้ำเติมผลกระทบจากการสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าในแม่น้ำโขงที่ทำให้ระดับน้ำและกระแสน้ำในแม่น้ำโขงขึ้นลงผิดปกติอยู่แล้ว ซึ่งส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรมริมแม่น้ำโขง รวมถึงระบบนิเวศและความหลากหลายของชนิดพันธุ์ปลาที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์⁸ ที่ประชุม JCCCN ครั้งที่ 16 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2561 จึงมีมติให้ชะลอการดำเนินการปรับปรุงร่องน้ำในแม่น้ำโขง โดยให้รอผลการศึกษเกี่ยวกับผลกระทบของการเดินเรือที่มีต่อชุมชนและเขตแดนในรายละเอียดก่อน การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จภายในปี 2561 สำหรับท่าทีของประเทศอื่นนั้น สปป.ลาว เห็นด้วยว่า ควรจะศึกษาผลกระทบให้แล้วเสร็จก่อน แม้การปรับปรุงร่องน้ำอาจจะทำให้ สปป.ลาว ได้ประโยชน์โดยได้ดินแดนเพิ่ม อย่างไรก็ตาม สปป.ลาว มองว่าการเดินเรือพาณิชย์จะทำให้เกิดการพัฒนาตามแนวพื้นที่ และได้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากจีนได้ช่วยสร้างท่าเรือในฝั่ง สปป.ลาว และสนับสนุนบุคลากรด้านเทคนิคในการพัฒนา ส่วนเมียนมาไม่มีท่าทีใด ๆ เนื่องจากไม่มีผลประโยชน์ในเรื่องนี้

สำหรับไทยนั้น เห็นได้ชัดเจนว่า ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนและระบบนิเวศมีมากกว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ ซึ่งได้เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าจากการปรับปรุงร่องน้ำในระยะแรกเมื่อ 10 ปีกว่าที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพและวิถีชีวิตของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงที่พึ่งพารายได้จากแม่น้ำโขง เช่น การจับปลาและสาหร่ายน้ำจืด⁹ นอกจากนี้ สินค้าไทยส่วนใหญ่ที่จะขนส่งขึ้นไปจีนนั้น ลำเลียงผ่านเส้นทางถนนโดยเฉพาะผ่านเส้นทาง R3A มากกว่าทางน้ำ และหากเรือพาณิชย์จีนสามารถขนส่งผ่านลำน้ำโขงลงมาได้ ในอนาคตก็จะทำให้เรือพาณิชย์ไทยที่ส่วนใหญ่เป็นเรือขนาดเล็กเสียเปรียบไม่สามารถแข่งขันกับจีนได้ นอกเหนือจากที่ทำเรือเชียงแสนของไทยซึ่งรองรับได้เพียงเรือขนาดเล็กจะสูญเสียรายได้จำนวนมาก และอาจได้รับผลกระทบจนต้องปิดตัวลง เนื่องจากจีนได้เตรียมสร้างและยกระดับท่าเรือที่รองรับเรือพาณิชย์ขนาดใหญ่ไว้แล้ว อาทิ ท่าเรือกวนเหล่ย์ในจีน โดยยกระดับให้เป็นเมืองท่าทันสมัยและกำหนดให้นำเข้าและส่งออกสินค้าของ 3 มณฑลตอนใต้ คือ ยูนนาน เสฉวน และก๊วยโจว ต้องผ่านท่าเรือกวนเหล่ย์เท่านั้น

ในด้านความมั่นคง หากเรือพาณิชย์ระวางน้ำหนัก 500 ตัน สามารถล่องเรือจากจีนได้มาถึง สปป.ลาว และในอนาคตหากเกิดปัญหาระหว่างประเทศ อาจเปิดโอกาสให้มี

⁶ สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม, 'จีน' ประกาศยุติ 'ระเบิดแก่งโขง' จริงใจหรือไม่...ต้นปีนี้ได้รู้กัน!!? [ออนไลน์], 2560, แหล่งที่มา: <https://greennews.agency> > Special Report [8 มิถุนายน 2561].

⁷ ผู้จัดการ, จีนถอย ปิดฉากรักษาภาพ 17 ปี ระเบิดแก่งกลางน้ำโขง 12 [ออนไลน์], 2560, แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/local/detail/961000000215> [8 มิถุนายน 2561].

⁸ ธิดา สุชีลาภ, การปรับปรุงร่องน้ำทางเดินเรือในแม่น้ำโขงช่วงเขตแดนไทย-ลาวตอนบน: ไทยได้หรือเสีย?, รายงานการศึกษา ส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 9 (2560), หน้า 18.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

การนำเรือติดอาวุธที่มีระวางน้ำหนักมากเข้ามาได้¹⁰ ดังนั้น ไทยควรพิจารณาผลกระทบในเรื่องนี้ให้รอบคอบก่อนที่คณะรัฐมนตรีจะมีมติเห็นชอบแผนการพัฒนากองเรือในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง ซึ่งมีผลให้จีนเข้ามาทำการสำรวจเพื่อระเบิดเกาะแก่งในแม่น้ำโขง ไทยควรเป็นแบบอย่างที่ดีของประเทศที่สนับสนุนกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผลการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินการโดยประเทศสมาชิกในเวลาต่อมา จะเป็นปัจจัยชี้ชัดว่าโครงการปรับปรุงร่องน้ำในแม่น้ำโขงจะดำเนินต่อไปหรือต้องยุติโครงการ

3.3.2 เขตเศรษฐกิจพิเศษ

คือ บริเวณพื้นที่ที่รัฐกำหนดให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งรัฐจะสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน สิทธิประโยชน์ด้านการลงทุน การบริหารแรงงานต่างด้าวแบบไป-กลับ การให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ และกิจกรรมอื่นที่จำเป็น โดยขอบเขตพื้นที่อาจกำหนดตามเขตปกครอง เช่น ตำบลหรืออำเภอ เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ ซึ่งพื้นที่เหล่านี้สามารถเป็นแหล่งประกอบการของกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้หลากหลาย ตั้งแต่การผลิต การค้า การบริการ การท่องเที่ยว และโลจิสติกส์

3.3.2.1 เป้าหมายของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

1) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อส่งเสริมการค้า การลงทุนจากต่างชาติและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพบริเวณชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะช่วยกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ลดปัญหาด้านความมั่นคง เนื่องจาก การว่าจ้างแรงงานต่างด้าวจะเป็นระบบมากขึ้น

2) ด้านการค้าระหว่างประเทศ เพื่อส่งเสริมการค้าการลงทุนของประเทศ โดยใช้ประโยชน์จากความเชื่อมโยงด้านคมนาคมขนส่งของภูมิภาคอาเซียน ตามข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน และข้อตกลงภายใต้กรอบเศรษฐกิจอื่น และจากการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งรัฐจะสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาระบบการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ และการดำเนินการอื่น ๆ ที่จำเป็น เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

3.3.2.2 รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

1) เขตเศรษฐกิจพิเศษที่มุ่งเน้นพื้นที่ชายแดน มีจุดเริ่มต้นจากความต้องการที่จะสร้างฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับอาเซียนและพัฒนาเมืองชายแดนโดยการสร้างพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ และใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน การให้สิทธิประโยชน์ การลงทุน การให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ การสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และการลงทุนต่อเนื่องของไทยในประเทศเพื่อนบ้าน

จังหวัดเป้าหมาย ได้แก่ ตาก สระแก้ว ตราด มุกดาหาร สงขลา กาญจนบุรี เชียงราย หนองคาย นครพนม นครราชสีมา กิจการเป้าหมาย ประกอบด้วย อุตสาหกรรมการเกษตร ประมง เซรามิกส์ อุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่มและเครื่องหนัง อุตสาหกรรมผลิตเครื่องเรือน อิฐมอญและเครื่องประดับ การผลิตเครื่องมือแพทย์ อุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องจักร และชิ้นส่วน

¹⁰ สิตาวีร์ ธีรวิรุฬห์, แผนพัฒนากองเรือระหว่างประเทศในแม่น้ำโขง พ.ศ. 2558-2568 [ออนไลน์], 2560, แหล่งที่มา: library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-016.pdf [7 มิถุนายน 2561].

เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โลจิสติกส์ และการท่องเที่ยว สิทธิประโยชน์ ได้แก่ การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นเวลา 8 ปี ลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล ร้อยละ 50 เพิ่มเติมอีก 5 ปี หักค่าขนส่งค่าไฟฟ้าและค่าประปา 2 เท่า ในการคำนวณภาษีเป็นเวลา 10 ปี หักค่าติดตั้งหรือก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกได้ร้อยละ 25 ในการคำนวณภาษี ยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักร ยกเว้นอากรขาเข้าวัตถุดิบและวัสดุจำเป็นสำหรับส่วนที่ผลิตเพื่อการส่งออกเป็นระยะเวลา 5 ปี

2) เขตเศรษฐกิจพิเศษในรูปแบบคลัสเตอร์ เป็นการยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ที่มีศักยภาพ และเป็นฐานการผลิตในอุตสาหกรรมเป้าหมายเพื่อรองรับกิจการที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และอุตสาหกรรมแห่งอนาคต โดยจะมีการเชื่อมโยงในลักษณะคลัสเตอร์ พื้นที่ที่กำหนดประกอบด้วย ออยุธยา ปทุมธานี ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี นครราชสีมา เชียงใหม่ และภูเก็ต ซึ่งมีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมซึ่งเป็นกิจการที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และอุตสาหกรรมแห่งอนาคต เช่น ยานยนต์และชิ้นส่วน เครื่องใช้ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ โทรคมนาคม ปีโตรเคมีและเคมีภัณฑ์ ดิจิทัล นวัตกรรมอาหาร และการแพทย์ โดยรัฐบาลให้สิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มุ่งเน้นพื้นที่ชายแดน สำหรับผู้เชี่ยวชาญชั้นนำที่เข้ามาทำงานจะพิจารณาให้ถิ่นที่อยู่ถาวร

ในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ไทยได้เชิญชวนให้ประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา อาทิ จีน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี มาลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ รวมทั้งสนับสนุนแนวคิดเชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากไทยและประเทศเพื่อนบ้านจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน เป็นการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน ลดข้อกักรวมของประเทศเพื่อนบ้านว่าจะเสียเปรียบไทยในด้านสิทธิประโยชน์การลงทุนและขีดความสามารถในการแข่งขัน และช่วยดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ โดยใช้จุดเด่นด้านยุทธศาสตร์เชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษและแหล่งผลิตของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านให้เกิดเป็นคลัสเตอร์อุตสาหกรรมและพัฒนาเครือข่ายการผลิตร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ประเทศเพื่อนบ้านยังมีความกังวลเกี่ยวกับความเสียเปรียบทางการแข่งขัน เช่น การเสียเปรียบเรื่องสิทธิประโยชน์ด้านการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษไทย โครงสร้างพื้นฐานที่ไทยมีทำเรือขนาดใหญ่ ภาวะขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิตที่อาจมีแนวโน้มสูงขึ้นเนื่องจากมีแรงจูงใจให้เข้ามาทำงานในไทยซึ่งมีค่าตอบแทนสูงกว่า เป็นต้น

3) เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) เป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ต่อยอดความสำเร็จมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก หรือ Eastern Seaboard ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการเติมเต็มภาพรวมในการส่งเสริมการลงทุน เป็นการยกระดับอุตสาหกรรมและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และทำให้เศรษฐกิจของไทยเติบโตได้ในระยะยาว พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ของภูมิภาคอาเซียน และเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะปิโตรเคมี ยานยนต์และชิ้นส่วน โดยมีโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ อาทิ ท่าเรือแหลมฉบัง เขตอุตสาหกรรม ถนนสายสำคัญ อ่างเก็บน้ำ อุตสาหกรรมเป้าหมาย ได้แก่ ยานยนต์และชิ้นส่วน อิเล็กทรอนิกส์ ปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์ โดยระยะแรกจะเป็นการยกระดับพื้นที่เป้าหมายในเขต 3 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เพื่อรองรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งเชื่อมโยงพื้นที่ และสร้างฐานเศรษฐกิจที่มีศักยภาพรองรับกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย การพัฒนาระบบสาธารณสุขภาค และโครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาสภาพแวดล้อมเมือง และการให้สิทธิประโยชน์เพื่อดึงดูดอุตสาหกรรมเป้าหมาย โดยใช้สิทธิประโยชน์สำหรับการลงทุนในคลัสเตอร์ และกองทุนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นชอบในหลักการจัดตั้งกองทุนฯเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2559¹¹ ทั้งนี้รัฐบาลมีแผนในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานภายใต้กรอบการลงทุนรวมของภาครัฐและเอกชน วงเงิน 1.5 ล้านล้านบาท ระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2560–2564) โดยแบ่งเป็นการลงทุนในส่วนของภาครัฐ 3 แสนล้านบาท และภาคเอกชน 5 แสนล้านบาท ส่วนที่เหลือจะเป็นการร่วมทุนของภาครัฐกับเอกชน 7 แสนล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการร่วมลงทุนก่อสร้างท่าเรือ สนามบิน และรถไฟ

3.3.3 โครงการเกษตรแบบมีสัญญา

ไทยได้ริเริ่มโครงการทำการเกษตรแบบมีสัญญา (Contract Farming) ในกรอบ ACMECS ตั้งแต่ปี 2546 เพื่อช่วยสร้างงาน เพิ่มรายได้ การพัฒนาในพื้นที่ และถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ประเทศสมาชิก ACMECS ที่มีพรมแดนติดกับไทย (กัมพูชา เมียนมา และ สปป.ลาว) เพื่อช่วยลดช่องว่างของการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างกัน ขณะเดียวกันช่วยให้ไทยสามารถนำเข้าพืชเป้าหมายที่ขาดแคลนในตลาดไทยจากประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตรของไทย โดยการนำเข้าดังกล่าวจะไม่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรในประเทศ เนื่องจาก พืชที่นำเข้ามีปริมาณไม่มากและเป็นการขยายผลจากการลงทุนที่มีการดำเนินการอยู่บ้างแล้ว ทั้งนี้ จะทำให้รัฐบาลสามารถวางแผนการผลิตพืชเป้าหมายในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

แนวคิดของการดำเนินโครงการเกษตรแบบมีสัญญา ภายใต้กรอบ ACMECS เป็นผลมาจากการที่รัฐบาลไทยเห็นว่าระดับการพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาสังคมตามบริเวณชายแดน จึงได้เห็นชอบให้มีการส่งเสริมกิจกรรมการค้าและเพิ่มขีดความสามารถด้านการผลิตทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรมและบริการบริเวณพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในลักษณะเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะการผลิตร่วมด้านเกษตร โดยนำเข้าวัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นคงทางวัตถุดิบให้แก่อุตสาหกรรมไทย

มีแนวทางดำเนินการโดยยกเว้นภาษีนำเข้าเฉพาะกับสินค้าเกษตรภายใต้โครงการลงทุนเกษตรแบบมีสัญญาให้สามารถนำเข้าสินค้าสำหรับพื้นที่เป้าหมายโครงการควบคู่กับการสร้างระบบบริหารจัดการในพื้นที่ บริหารจัดการการนำเข้าผลผลิตจากโครงการให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการอนุมัติปริมาณการนำเข้าตามแผนลงทุนที่ไม่ส่งผลกระทบต่อตลาดภายในประเทศ และจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ประเทศเพื่อนบ้าน ในพื้นที่โครงการลงทุนเกษตรแบบมีสัญญา แผนการพัฒนาเส้นทางขนส่งผลผลิตแก่ประเทศเพื่อนบ้าน และแผนการสนับสนุนด้านการเงิน

ที่ผ่านมามีปัญหาของการนำเข้าพืชเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบการชายแดนมีปัญหาการนำเข้าภายใต้กรอบการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรแก่ประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน (ASEAN

¹¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, โครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) [ออนไลน์], 2560, แหล่งที่มา: www.nesdb.go.th [12 มิถุนายน 2561]

Integration System of Preferences: AISP) โดยใช้ใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งมีขั้นตอนยุ่งยากในประเทศเพื่อนบ้าน ภายหลังรัฐบาลจึงได้มีมาตรการผ่อนปรนให้สามารถนำเข้าและได้รับสิทธิพิเศษ โดยใช้หนังสือรับรองจากผู้ว่าราชการจังหวัดแทนการใช้ใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า ส่วนปัญหาอื่น ๆ อาทิ ต้นทุนการนำเข้าสูงขึ้น ความไม่สะดวกด้านเส้นทางคมนาคมขนส่ง คุณภาพและมาตรฐานของผลผลิตไม่ตรงตามความต้องการการนำเข้าสินค้าภายในโครงการ ข้อจำกัดจากมาตรการบริหารจัดการสินค้าเกษตรภายในประเทศ การขาดกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพในประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะระหว่างส่วนกลางกับพื้นที่ชายแดน

นอกจากนี้ พบว่าภาคเอกชนบางส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการกับภาครัฐจัดทำสัญญาที่เอาเปรียบเกษตรกรในเรื่องผลตอบแทน โดยเกษตรกรส่วนใหญ่จำเป็นต้องกู้เงินจากสถาบันการเงิน การยกเลิกสัญญาก่อนที่จะได้ผลตอบแทนตามกำหนดอาจทำให้เกษตรกรไม่สามารถหาเงินคืนสถาบันการเงินได้ นอกจากนี้ ปัจจัยทางธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมและคาดการณ์ล่วงหน้าได้ อาทิ น้ำท่วม ภัยแล้ง โรคระบาดพืช ส่งผลกระทบต่อผลผลิตของเกษตรกร โดยเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการจัดการพื้นที่ที่เสียหายจากภัยธรรมชาติทำให้ต้นทุนสูงขึ้นและผลตอบแทนลดลง ในขณะที่ต้องส่งมอบผลผลิตให้นักลงทุนตามที่ได้ตกลง

ไทยได้ลงนามบันทึกความเข้าใจด้วยการเกษตรแบบมีสัญญากับ สปป.ลาว และ กัมพูชา เมื่อวันที่ 13 มีนาคม และ 11 มิถุนายน 2556 เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ประกอบการของไทยในการนำเข้าสินค้าเกษตรเป้าหมายซึ่งไทยผลิตไม่เพียงพอและมีนโยบายส่งเสริมให้ไปปลูกในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ไทยมีความมั่นคงในเรื่องผลิตผลเกษตรซึ่งใช้เป็นวัตถุดิบ อาทิ ถั่วเหลือง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรจะเป็นไปตามความตกลงการค้าสินค้าอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement: ATIGA) ซึ่งไทยมีพันธกรณีไว้แล้วภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน โดยทั้งสองประเทศยังสามารถคงสิทธิในการใช้มาตรการภายในประเทศ

นอกจากนี้ การจัดทำบันทึกความเข้าใจดังกล่าว จะช่วยสร้างหลักประกันให้กับเกษตรกรของประเทศเพื่อนบ้านในการเข้าร่วมโครงการ ในขณะที่ให้ความมั่นใจแก่ภาคเอกชนที่เข้าร่วมโครงการด้วย ทั้งนี้ โครงการเกษตรแบบมีสัญญาได้การตอบรับที่ดีจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งยังคงประสงค์ที่จะดำเนินโครงการเกษตรแบบมีสัญญาต่อไป โดยมองว่า ช่วยทำให้เกษตรกรมีผลผลิตขายที่แน่นอน ได้รับผลตอบแทนที่ค่อนข้างแน่นอนและสูงขึ้น สามารถนำวัตถุดิบเข้าสู่กระบวนการผลิตได้อย่างสม่ำเสมอ โดยได้รับความรู้ด้านวิชาการเกษตร เทคนิคการผลิต การจัดหาวัตถุดิบและปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพื้นที่การเกษตรและเพิ่มโอกาสการจ้างงานในภาคเกษตรกรรม

จากการวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันพบว่า กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงต่าง ๆ เป็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจในลักษณะที่ประเทศสมาชิกพึ่งพาอาศัยกันด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจที่ต้องการพัฒนาพื้นที่ เชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน ส่งเสริมการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยวระหว่างกันทั้งภายในกลุ่มเองและกับประเทศนอกกลุ่ม โดยการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการลงทุนจากต่างชาติ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของภูมิภาคสำหรับเป็นอำนาจต่อรองกับประเทศอื่นนอกภูมิภาค ทั้งนี้ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันดังกล่าวเป็นการพึ่งพาอาศัยที่ไม่เท่าเทียมกัน (Asymmetrical

Interdependence) กล่าวคือ ในกรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง ประเทศลุ่มน้ำโขงต้องอาศัยความช่วยเหลือด้านวิชาการและการพัฒนาฝึกอบรมจากไทยในฐานะประเทศผู้ให้ สำหรับกรอบความร่วมมืออื่น ไทยพยายามเพิ่มบทบาทร่วมในฐานะหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา ในขณะที่ประเทศลุ่มน้ำโขงรวมทั้งไทยต้องอาศัยเงินทุน เทคโนโลยี และความช่วยเหลือวิชาการ และการพัฒนาโครงการจากประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่เป็นผู้ขับเคลื่อนกรอบความร่วมมือ อาทิ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี สหรัฐฯ จีน อินเดีย

หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่มีความสนใจในประเด็นที่แตกต่างกัน ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียให้ความสนใจโครงสร้างพื้นฐาน ความตกลงขนส่งสินค้าข้ามพรมแดน และการลงทุนในแนวพื้นที่เศรษฐกิจ สหรัฐฯ ให้ความสนใจความมั่นคงด้านน้ำ พลังงาน และอาหาร การศึกษา และสาธารณสุข ญี่ปุ่นให้ความสนใจโครงสร้างพื้นฐานและกฎระเบียบ การพัฒนาห่วงโซ่อุตสาหกรรม และสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐเกาหลีให้ความสนใจโครงสร้างพื้นฐาน การเกษตรและพัฒนาชนบท และเทคโนโลยีสารสนเทศ อินเดียให้ความสนใจการศึกษา คมนาคมขนส่ง และวัฒนธรรม จีนให้ความสนใจทรัพยากรน้ำ เศรษฐกิจข้ามพรมแดน และการลดความยากจน

ในแต่ละกรอบมีกลไกความร่วมมือหลายระดับตั้งแต่ระดับคณะทำงาน เจ้าหน้าที่อาวุโส รัฐมนตรี และผู้นำ ขณะนี้กรอบความร่วมมือที่ไม่มีกลไกความร่วมมือระดับผู้นำ ได้แก่ ซีอาร์เอ็ม ลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี และความร่วมมือแม่น้ำโขง-คงคา ทั้งนี้ กรอบความร่วมมือส่วนใหญ่มีภาคเอกชน องค์กรและสถาบันการเงินระหว่างประเทศและภาควิชาการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ บทบาทและความร่วมมือของไทยในกรอบอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขงเป็นไปตามนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศของรัฐบาล แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการต่างประเทศ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกรอบอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง และยุทธศาสตร์การค้าชายแดน โดยมีหน่วยงานขับเคลื่อนหลัก อาทิ กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกระทรวงพาณิชย์

3.4 ประโยชน์ที่ไทยได้รับจากความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง

3.4.1 บทบาทและภาพลักษณ์ที่ดีของไทยที่ได้ส่งมอบมาในฐานะผู้ให้และหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา ในกรอบอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขงได้รับการยอมรับมากขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ และช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ประเทศ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศอื่น ๆ ทั้งนี้ ไทยแสดงบทบาทในฐานะผู้ให้ในกรอบ ACMECS ส่วนกรอบความร่วมมืออื่น ไทยมีบทบาทในฐานะหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา โดยร่วมมือกับประเทศที่มีบทบาทนำในกรอบนั้น ๆ อาทิ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี สหรัฐฯ จีน และอินเดีย ในการให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้าน

3.4.2 ความร่วมมือด้านโครงสร้างพื้นฐานและคมนาคมขนส่งในกรอบอนุภูมิภาค ช่วยสนับสนุนนโยบายของไทยที่จะเป็นศูนย์กลางด้านความเชื่อมโยงในอนุภูมิภาค โดยไทยมีที่ตั้งอยู่ใจกลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นจุดเชื่อมต่อของแนวพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญต่าง ๆ นอกจากนี้ ความร่วมมือในการพัฒนากฎระเบียบขนส่งและเทคโนโลยีด้านโลจิสติกส์ในอนุภูมิภาค จะช่วยส่งเสริมมาตรฐานและความพร้อมของไทยในการยกระดับเป็นการศูนย์กลางด้านการขนส่ง คมนาคม และโลจิสติกส์ของภูมิภาค

3.4.3 ความเชื่อมโยงที่มีมากขึ้นภายในภูมิภาคจะช่วยสนับสนุนให้เกิดการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว การไปมาหาสู่ของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น นักธุรกิจไทยสามารถส่งออกสินค้าไปประเทศเพื่อนบ้านและประเทศใกล้เคียงได้สะดวกมากขึ้น ซึ่งนอกจากจะสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันแก่ทั้งไทยและประเทศเพื่อนบ้าน และช่วยลดช่องว่างการพัฒนาระหว่างประเทศในภูมิภาคแล้ว ยังช่วยแก้ปัญหาความยากจน แรงงานผิดกฎหมาย และกระจายความเจริญให้ทั่วถึง

3.4.4 ความร่วมมือในการเสริมสร้างขีดความสามารถด้านการค้า การเกษตร และ อุตสาหกรรมจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการผลิตตามแนวชายแดน โดยพื้นที่เชื่อมโยงกันในลักษณะ ก่อเกิดซึ่งกันและกัน ทั้งด้านเกษตร อุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งจะทำให้มูลค่าการค้าทั้งนำเข้าและส่งออกระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีสัดส่วนของการค้าชายแดนเพิ่มมากขึ้น และไทยสามารถย้ายฐานการผลิตสินค้าบางประเภทไปประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่ไทยมีความจำเป็น ต้องใช้แรงงานและวัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้านก่อนส่งผลผลิตกลับไทย

3.4.5 ความร่วมมือในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดนระหว่างไทยกับ ประเทศเพื่อนบ้าน โดยสร้างเครือข่ายการผลิตและการลงทุนร่วมกัน เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ การกระตุ้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยมีมาตรการส่งเสริมการลงทุนเพื่อดึงดูดนักลงทุน ต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในไทย จะช่วยพัฒนาความเจริญในพื้นที่บริเวณชายแดน สร้างความเข้มแข็ง และเพิ่มศักยภาพของพื้นที่ให้รองรับการเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่าและฐานอุตสาหกรรมของไทยในบริบท ของการเป็นฐานการผลิตเดียวกันของอาเซียน รวมทั้งเพิ่มโอกาสให้นักลงทุนที่ประสงค์จะลงทุนใน ภูมิภาคให้สามารถเข้าถึงตลาด CLMV ได้สะดวกยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การเชื่อมโยงฐานการผลิตกับประเทศ เพื่อนบ้านและอาเซียน ช่วยส่งเสริมการลงทุนในลักษณะไทยบวกหนึ่ง และยังเป็นการใช้ประโยชน์ จากการพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจต่าง ๆ

3.4.6 ความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะช่วยเพิ่มศักยภาพและทักษะของ ประชาชนและสถาบันต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการแข่งขันระดับโลก บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถจะช่วยสนับสนุนการดำเนินโครงการในสาขาความร่วมมือต่าง ๆ ของอนุภูมิภาค ไทยยัง ต้องการแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านมาทำงานในอุตสาหกรรมบางประเภท การที่แรงงานเหล่านี้ ได้รับการฝึกฝนทักษะที่เหมาะสมจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการและการประกอบธุรกิจและ อุตสาหกรรมในไทย

3.4.7 ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมและชุมชนเป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เมืองและโครงสร้างพื้นฐานในทุกรูปแบบ การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่มีมากขึ้นทำให้ชุมชน ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การเตรียมพร้อมรับมือและบรรเทาปัญหา ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ จะช่วยให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยและอนุภูมิภาค เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืน

3.4.8 โดยที่การพึ่งพาทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนของไทยกับประเทศในภูมิภาค กลุ่มน้ำโขงทวีความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะการมีเป้าหมายร่วมกันในมุ่งไปสู่การรวมตัวกันเป็น ประชาคมอาเซียน การเร่งผลักดันความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค จะช่วยส่งเสริม ความสัมพันธ์ทวิภาคี และบทบาทไทยในอาเซียน สนับสนุนการสร้างความแข็งแกร่งของประชาคม

อาเซียน ทำให้ไทยมีบทบาทเพิ่มขึ้นในภูมิภาค และเป็นหุ้นส่วนที่มีความสำคัญ โดยเป็นเครื่องมือและพลังสำรองของไทยในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในภูมิภาค

3.5 อุปสรรคและความท้าทายของความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

3.5.1 ในทางปฏิบัติไทยยังไม่มีบทบาทโดดเด่นเท่าที่ควรในการดำเนินโครงการความร่วมมือกับประเทศ CLMV เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ และการพัฒนาทางเศรษฐกิจในประเทศ CLMV ที่มีมากขึ้นโดยลำดับ ทำให้การให้ความช่วยเหลือแบบเดิมอาจไม่ตอบสนองความต้องการได้อีกต่อไป และประเทศเหล่านี้ให้ความสนใจที่จะแสวงหาความช่วยเหลือจากประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูงกว่า เช่น ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี สหรัฐฯ

3.5.2 ประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่มีเงินทุนที่จะให้ความช่วยเหลือจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ความเป็นเงินทุนที่ประกาศให้ความช่วยเหลือในกรอบอื่นอยู่แล้ว หรือที่ได้ดำเนินการในกรอบทวิภาคี ทำให้การติดตามความคืบหน้าและการประเมินผลการดำเนินการโครงการเป็นไปโดยลำบาก เนื่องจากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศสมาชิกจำนวนมาก และบางกรณีโครงการที่นำเสนอมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพและไม่เกิดประโยชน์สูงสุด

3.5.3 การขาดกลไกประสานงานระหว่างหุ้นส่วนเพื่อพัฒนาระหว่างกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ตลอดจนสถาบันการเงิน สถาบันวิชาการระหว่างประเทศในอนุภูมิภาค เพื่อวางแผนในภาพรวมเกี่ยวกับแนวทางให้ความช่วยเหลือ การจัดลำดับความสำคัญและปรับปรุงประสิทธิภาพของโครงการหรือการร่วมมือกันในโครงการขนาดใหญ่ของอนุภูมิภาคที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญ และทรัพยากรที่หลากหลาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ร่วมกันของอนุภูมิภาค

3.5.4 ประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่เป็นผู้ขับเคลื่อนกรอบความร่วมมือ ส่วนใหญ่เสนอโครงการที่จะให้การสนับสนุนในประเด็นที่ตนให้ความสำคัญ ซึ่งบางโครงการไม่มีไทยเข้าร่วม เนื่องจากไทยมีระดับการพัฒนาที่สูงกว่าประเทศ CLMV ในขณะที่ประเทศ CLMV มีแนวโน้มที่จะรับข้อเสนอแนวคิดและโครงการของประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้รับความช่วยเหลือ ทำให้ไทยประสบปัญหาในการโน้มน้าวให้ประเทศ CLMV ร่วมกับไทยในการนำเสนอทำที่ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันต่อประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา ส่งผลให้ประเทศลุ่มน้ำโขงไม่มีพลังสำรองในการกำหนดทิศทางการกรอบความร่วมมือ นอกจากนี้ แนวคิดบางประการ อาทิ ความมั่นคงด้านน้ำ พลังงาน และอาหาร ที่เสนอโดยสหรัฐฯ ในกรอบซอร์ริเริ่มลุ่มน้ำโขง ในทางปฏิบัติประสบปัญหา เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานใดในประเทศลุ่มน้ำโขงที่ทำหน้าที่กำกับดูแลและรับผิดชอบนโยบายในประเด็นที่คาบเกี่ยวกัน

3.5.5 กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคหลายกรอบจัดตั้งขึ้นโดยไม่มีกลไกในการดำเนินความร่วมมือตามแผนปฏิบัติการรายสาขาที่ชัดเจน ทำให้ประสบปัญหาในการดำเนินโครงการร่วมกันที่ได้ผลที่เป็นรูปธรรม และโครงการที่ได้รับความเห็นชอบหลายโครงการในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเป็นโครงการที่เคยเสนอในกรอบอาเซียนแล้วและไม่ได้รับอนุมัติ ทำให้การเสนอโครงการโดยประเทศสมาชิกมิได้เป็นการนำเสนอเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายกรอบความร่วมมืออย่างแท้จริง

3.5.6 การดำเนินการบังคับใช้กฎระเบียบขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคมีความล่าช้า ทำให้นักธุรกิจประสบปัญหาในการขนส่งสินค้าข้ามพรมแดน และไม่สามารถลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์ และการขนส่งได้ นอกจากนี้ ปัจจัยที่เอื้อต่อการขนส่งข้ามพรมแดนสำหรับภาคเอกชนยังมีไม่เพียงพอ อาทิ การควบคุมมาตรฐานด้านการขนส่ง การควบคุมน้ำหนักการขนส่งของรถบรรทุกสินค้า สิ่งอำนวยความสะดวกด้านโลจิสติกส์ในเขตพื้นที่เศรษฐกิจ ได้แก่ จุดขนถ่ายสินค้า แหล่งพักรถ สถานีขนส่ง

3.5.7 ความไม่ต่อเนื่องในนโยบายการค้าและการลงทุนของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน และบรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนความผันผวนของเศรษฐกิจภูมิภาคและโลก เป็นตัวแปรที่ทำให้การดำเนินความร่วมมือได้รับผลกระทบในบางช่วงเวลา โดยเฉพาะความร่วมมือในสาขาการค้า การลงทุน การเกษตร ทำให้มีความจำเป็นประเทศสมาชิกต้องปรับนโยบายและทบทวนแนวทาง เพื่อให้ความร่วมมือสามารถดำเนินต่อไปได้

3.5.8 การมีส่วนร่วมของจังหวัดและภาคเอกชนในท้องถิ่นในความร่วมมืออนุภูมิภาค ยังมีไม่มาก การจัดประชุมเชิงวิชาการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้ง สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และการประชุมประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชนในส่วนกลางและท้องถิ่นมิได้เป็นไปโดยสม่ำเสมอ ทั้งนี้ มีความจำเป็นที่จังหวัดและภาคเอกชนท้องถิ่นจะได้มีโอกาสรับรู้และเข้าใจแนวความคิดการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจในกรอบอนุภูมิภาค เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม และเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการผลักดันความร่วมมือในระดับท้องถิ่นให้มีผลเป็นรูปธรรมต่อไป

3.5.9 ความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีวัตถุประสงค์ประการหนึ่ง เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของประชาคมอาเซียน อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงยังไม่มี การประสานงานกับกรอบอาเซียนอย่างจริงจัง มีเพียงกรอบข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่างที่สหรัฐฯ เชิญผู้แทนจากสำนักเลขาธิการอาเซียนเข้าร่วมประชุมเท่านั้น ซึ่งในอนาคต หากมีการหารือและการประสานงานระหว่างกรอบอาเซียนกับกรอบต่าง ๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่ชัดเจน จะช่วยให้การดำเนินความร่วมมือมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

4.1.1 กรอบความร่วมมือที่ไทยมีบทบาทเป็นผู้ให้

ได้แก่ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) ไทยให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และโครงสร้างพื้นฐานแก่ประเทศสมาชิกไทยเป็นประเทศนำในสาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศมีบทบาทหลักในการให้ความช่วยเหลือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านหลักสูตรฝึกอบรม การให้ทุนการศึกษา และการดูงาน นอกจากนี้ ในด้านคมนาคมขนส่ง สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) ให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งความช่วยเหลือแบบให้เปล่าและความช่วยเหลือแบบเงินกู้ผ่อนปรน โดยเฉพาะการพัฒนาเส้นทางสายรองเพื่อเติมเต็มเส้นทางคมนาคมขนส่งบนแนวพื้นที่เศรษฐกิจภายใต้กรอบ GMS การดำเนินการดังกล่าว ช่วยเสริมสร้างสถานะของไทยในฐานะประเทศผู้ให้ โดยการให้ความช่วยเหลือของไทยแก่ประเทศเพื่อนบ้านได้รับการยอมรับว่าเป็นแบบอย่างที่ดีของความร่วมมือได้-ได้ ซึ่งไม่เพียงแสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาตนเองของประเทศกำลังพัฒนา ยังสร้างความน่าเชื่อถือให้กลุ่มประเทศที่ร่วมมือกัน เพื่อตั้งประเทศพัฒนาแล้วเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ที่ผ่านมามีไทยได้ประโยชน์จากกรอบนี้ โดยสามารถเพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพในการผลิตตามแนวชายแดนและพื้นที่เชื่อมโยงทั้งด้านเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ ตลอดจนสามารถย้ายฐานการผลิตสินค้าบางประเภทไปประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อใช้แรงงานและวัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้านก่อนส่งผลผลิตกลับไทย ส่งผลให้มูลค่าการค้าระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้านมีสัดส่วนของการค้าชายแดนเพิ่มมากขึ้น

4.1.2 กรอบความร่วมมือที่ประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา มีบทบาทเป็นผู้ให้

ได้แก่ แผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง หรือ GMS ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น ข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี ความร่วมมือแม่น้ำโขง-คงคา และความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง ในระยะแรกกรอบความร่วมมือต่าง ๆ มุ่งไปที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะในแนวพื้นที่เศรษฐกิจ เพื่อช่วยขับเคลื่อนการขยายการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และอำนวยความสะดวกในการขนส่ง ประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา อาทิ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี เข้ามาให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งช่วยทำการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ และประเมินผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้จากการพัฒนาเส้นทาง ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์สำหรับนักลงทุนของประเทศตนที่จะมาลงทุนในอนุภูมิภาค ในระยะต่อมาได้ให้ความช่วยเหลือในด้านเทคโนโลยี และการฝึกอบรมบุคลากร ในสาขาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งด้านศุลกากรและการขนส่ง เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและการลงทุนที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

สำหรับสหรัฐฯ ให้ความร่วมมือด้านวิชาการและเทคโนโลยี เนื่องจากมิได้มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และมีข้อจำกัดในการได้รับอนุมัติงบประมาณให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ มีความร่วมมือฝึกอบรมและพัฒนาขีดความสามารถด้านการศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ พลังงาน สิ่งแวดล้อมและน้ำ ส่วนอินเดียชูประเด็นเรื่องโครงการถนนสามฝ่ายไทย-เมียนมา-อินเดีย เพื่อพัฒนาเส้นทางต่อจากแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก จากจังหวัดตาก ผ่านเมียนมาไปยังอินเดีย โดยในอนาคตหากโครงการทวายแล้วเสร็จ จะเป็นโอกาสสำคัญในการลงทุนของอินเดีย และเป็นฐานการผลิตใหญ่เชื่อมอินเดียบอกอาเซียนเข้าด้วยกัน ในขณะที่ให้ความช่วยเหลือด้านทุนการศึกษา และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายมองตะวันออก (Look East) ของอินเดีย สำหรับจีนประสงค์จะจัดตั้งกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง เนื่องจากต้องการคานอำนาจสหรัฐฯ และญี่ปุ่นในอนุภูมิภาค และต้องการเวทีใหม่ที่มีบทบาทเด่นมากกว่าในกรอบ GMS ที่มีธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียเป็นผู้สนับสนุนสำคัญ นอกจากนี้ จีนประสงค์ที่จะขยายการลงทุนด้านอุตสาหกรรมในกลุ่มน้ำโขง รวมทั้งมีผลประโยชน์ด้านการบริหารจัดการน้ำในแม่น้ำโขง

ประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาเหล่านี้ มีบทบาทให้ความช่วยเหลือประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีในกรอบ GMS และ ACMECS ในฐานะหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา อย่งไรก็ดี ภายหลังจากที่พลวัตของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในกลุ่มน้ำโขงมีมากขึ้น และเป็นตลาดการค้าและการลงทุนที่น่าสนใจแห่งใหม่ กอรปกับประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา เช่น ญี่ปุ่น อินเดีย ได้ริเริ่มมีกรอบความร่วมมือกับประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงของตนเอง จึงทำให้ประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาอื่นต้องการมีกรอบความร่วมมือที่ตนเองสามารถมีบทบาทในฐานะผู้ให้และกำหนดแนวทางได้อย่างเต็มที่เช่นกัน และเพื่อเป็นการขยายอิทธิพลและคานอำนาจระหว่างกัน ในภูมิภาค ส่งผลให้มีกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคหลายกรอบเกิดขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

ไทยมีบทบาทในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคเหล่านี้ในฐานะหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา โดยให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและวิชาการแก่ประเทศเพื่อนบ้าน ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โครงการฝึกอบรม การพัฒนาทักษะบุคลากร รวมทั้งมีบทบาทเสนอข้อริเริ่มและดำเนินโครงการในสาขาที่เป็นประเทศนำ โดยร่วมมือกับประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่มีบทบาทหลัก ตลอดจนเป็นเจ้าของภาพร่วมกับประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาหลักในการจัดการประชุมที่สำคัญ

4.2 ข้อเสนอแนะ

ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของไทยในกรอบอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงในปัจจุบันเป็นแนวนโยบายที่แสดงให้เห็นถึงทิศทางของไทยในการดำเนินความร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง และเป็นกรอบเชิงบริหารในการกำหนดแผนการดำเนินงานต่าง ๆ ในกรอบอนุภูมิภาค อย่งไรก็ดี ยุทธศาสตร์ดังกล่าวยังมิได้มีผลผูกพันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยให้ปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ โดยที่การดำเนินงานภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงต้องอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยเป็นผู้ดำเนินการโดยเฉพาะความร่วมมือในสาขาที่ไทยเป็นประเทศผู้ประสานงานหลัก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้หน่วยงานปฏิบัติมีความเข้าใจในยุทธศาสตร์ตรงกัน ดังนั้น การจัดการประชุมหรือเพื่อกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเสนอร่างยุทธศาสตร์ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบและแจ้งผลให้หน่วยงานต่าง ๆ

นำไปปฏิบัติ จะเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจ การมีส่วนร่วม มีผลให้หน่วยงานดำเนินการอย่างสอดคล้อง และเป็นไปตามยุทธศาสตร์ โดยควรมีการจัดการประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินการและประเมินผล ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งจากการศึกษาการดำเนินการภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง บทบาทของไทยและบทบาทของประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา การปรับตัว และเพิ่มบทบาทของไทยในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง จะช่วยรักษาสถานะของไทยและ ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4.2.1.1 การพัฒนาความเชื่อมโยง นอกจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานซึ่ง ดำเนินการไปมากแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนากฎระเบียบควบคู่กันไป เพราะหัวใจสำคัญ ของการค้าการลงทุน คือ ระบบการขนส่งผ่านแดนที่ต้องรวดเร็ว และทันเวลาตามกำหนด ไทยต้องเร่ง พัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์จุดเดียว หรือ National Single Window เพื่อเชื่อมกับ ASEAN Single Window รวมทั้งการตรวจปล่อย ณ จุดชายแดนเดียว หรือ Single Stop Inspection เพื่อเป้าหมาย การขนส่งที่ไร้พรมแดนในภูมิภาค พื้นที่ที่ได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจะต้องมีการลงทุนและ กระตุ้นให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อให้โครงสร้างพื้นฐานเกิดประโยชน์สูงสุด ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้คนท้องถิ่น กระจายความเจริญให้ทั่วถึง และยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากนี้ การเชื่อมโยงพื้นที่ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจโดยเฉพาะบริเวณแนวพื้นที่เศรษฐกิจหลัก อาทิ แนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก และแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ รวมทั้งการพัฒนาพื้นที่ และสาธารณูปโภคที่เชื่อมต่อจากแนวพื้นที่เศรษฐกิจ จะช่วยส่งเสริมห่วงโซ่อุปทานในภูมิภาคเพื่อ เชื่อมกับตลาดโลก ไทยต้องเร่งพัฒนาเส้นทางคมนาคมขยายไปนอกภูมิภาค รวมทั้งพัฒนาการขนส่ง ต่อเนื่องหลายรูปแบบไปยังเอเชียใต้ เอเชียแปซิฟิก มหาสมุทรอินเดีย ทั้งทางบก เรือ อากาศ และทะเล ผ่านการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมไทย-เมียนมา-อินเดีย การพัฒนาท่าเรือน้ำลึกทวาย การขยาย ท่าเรือแหลมฉบัง การพัฒนาท่าเรือปากบารา ซึ่งจะช่วยรองรับการขนส่งและขยายตลาดสินค้า ลดต้นทุนการผลิต เชื่อมโยงประชาชนเข้าด้วยกันโดยการท่องเที่ยวและไปมาหาสู่กัน

4.2.1.2 การจัดระบบเศรษฐกิจบริเวณชายแดน เมื่อการมีพัฒนาเส้นทาง โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ การจัดระบบเศรษฐกิจชายแดนจะทำให้ภาครัฐ เอกชน และประชาชนไทย และประเทศเพื่อนบ้านได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเมื่อมีการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจและบริเวณใกล้เคียง จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถ และศักยภาพในการผลิต ตอบโจทย์ประชาชนในพื้นที่ สร้างประโยชน์ให้ท้องถิ่น เพิ่มปริมาณและ มูลค่าการค้าชายแดน และเสริมสร้างฐานการผลิตเดียวในภูมิภาค ทั้งนี้ ไทยจำเป็นต้องพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานเพิ่มเติมและระบบโลจิสติกส์ที่รวดเร็ว เพื่อรองรับการขนส่งข้ามแดนที่จะเพิ่มมากขึ้น จากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ อาทิ สร้างสะพาน ขยายถนน ปรับปรุงสนามบิน ท่าเรือ และไทย จำเป็นต้องผลักดันการพัฒนาเครือข่ายภาคธุรกิจให้เป็นฐานการผลิตร่วมกัน โดยเชื่อมระหว่างเขต เศรษฐกิจพิเศษชายแดนไทยกับเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ เขตเศรษฐกิจพิเศษ เมียวดีในเมียนมา เขตเศรษฐกิจพิเศษเกาะกงและปอยเปตในกัมพูชา เขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวันเซโน ใน สปป.ลาว โดยกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายให้สอดคล้องกัน รวมถึงการย้ายฐานการผลิตของไทย

ไปยังประเทศเพื่อนบ้านในอุตสาหกรรมที่จำเป็นต้องใช้แรงงานและวัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะทำให้ลุ่มน้ำโขงกลายเป็นภูมิภาคที่มีศักยภาพการลงทุนสูง

เมื่อมีความเจริญและการพัฒนาเพิ่มขึ้น จะต้องมีการปรับตัวและเตรียมความพร้อมของท้องถิ่น หน่วยงานส่วนกลางจะต้องร่วมมือใกล้ชิดกับหน่วยงานรัฐและเอกชนท้องถิ่น ในการพัฒนาสาธารณสุขชายแดน พัฒนาทักษะแรงงาน โดยเฉพาะในภาคบริการและอุตสาหกรรม ซึ่งจะมีความต้องการแรงงานในส่วนนี้เพิ่มขึ้น เมื่อการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจเกิดขึ้น เช่นเดียวกับการจัดตั้ง ศูนย์อบรมวิชาชีพสำหรับแรงงานต่างด้าวอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีความพร้อมที่จะทำงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษของไทย ในขณะเดียวกัน จะช่วยลดผลกระทบที่เกิดจากการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน

4.2.1.3 การดำเนินความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านจะต้องมีการบูรณาการ การให้ความช่วยเหลือระหว่างหน่วยงานให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ของไทย โดยเฉพาะกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ และสำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) หรือ สพพ. โดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นหน่วยงานหลัก ในการให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ สพพ. มีบทบาทหลักในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในอนุภูมิภาค โดยไทยมีนโยบายให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากรประเทศเพื่อนบ้าน และให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อแสดงบทบาทไทยในฐานะผู้ให้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประเทศเพื่อนบ้านว่า การถ่ายทอดเทคโนโลยี และองค์ความรู้ของไทยมุ่งให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปัจจุบันเมื่อประเทศเพื่อนบ้านมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ทำให้ช่องว่างการพัฒนาลดลง ความช่วยเหลือลักษณะเดิมที่ไทยให้ อาจไม่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน อีกต่อไป ไทยควรปรับเปลี่ยนความช่วยเหลือให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น และเป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของไทย รวมทั้งมุ่งให้มีการพัฒนานวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อาชีพ การพัฒนา มาตรฐานสินค้าเกษตร การวิจัยการเกษตร การพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) การพัฒนาระบบบุคลากร การจัดระบบฐานข้อมูลทางการค้า การพัฒนาทักษะการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งงบประมาณสำหรับการดำเนินการเหล่านี้ควรพิจารณาให้เพิ่มขึ้น

4.2.1.4 การบูรณาการการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาทิ กระทรวงคมนาคม และสำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเมียนมา ขณะเดียวกันกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาควรเข้าไปพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยว ระหว่างพื้นที่ดังกล่าวกับไทย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนควรส่งเสริมให้ภาคเอกชน เข้าไปลงทุนในพื้นที่ รวมทั้งกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ควรเข้าไปพัฒนาบุคลากรด้าน SMEs และแรงงานในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้มีทักษะฝีมือพร้อมรองรับการขยายฐานการผลิตและการลงทุนของไทย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือสร้างโรงพยาบาลและสาธารณสุขูปโภคในพื้นที่ดังกล่าว

4.2.1.5 การส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันการเงินและองค์การระหว่างประเทศ อาทิ ADB, World Bank, UNDP, ESCAP, WHO, UNCTAD, MRC ที่ให้ความช่วยเหลือด้านการ

พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งความช่วยเหลือด้านวิชาการและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องในสาขาความร่วมมือต่าง ๆ ของกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งทรัพยากรและเงินทุน ตลอดจนความร่วมมือจากสถาบันและองค์การระหว่างประเทศเหล่านี้ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้การดำเนินการที่มีอยู่เดิม และเชื่อมอนุภูมิภาคเข้ากับความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

4.2.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

4.2.2.1 การแสวงหาช่องทางเป็นศูนย์กลางของห่วงโซ่อุปทานในอนุภูมิภาค โดยสนับสนุนให้ไทยเป็นฐานการลงทุนที่จะเชื่อมโยงไปยังประเทศเพื่อนบ้านในลักษณะห่วงโซ่อุปทานข้ามพรมแดน เพื่อให้การลงทุนเป็นแบบไทยบวกหนึ่ง และสนับสนุนให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงส่งเสริมซึ่งกันและกันตามแนวทางของอาเซียน ทั้งในส่วนของแผนความเชื่อมโยงและการเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนาระเบียงการขนส่ง (transport corridors) ให้เป็นระเบียงเศรษฐกิจ (economic corridors) อย่างแท้จริง โดยพัฒนาเป็นฐานการผลิตเดียว สร้างมูลค่าเพิ่ม ลดต้นทุนขนส่ง อำนวยความสะดวกด้านโลจิสติกส์ ทำให้สามารถสร้างความต่อเนื่องในการแข่งขันกับประเทศอื่น และเข้าถึงตลาดใหม่และตลาดขนาดใหญ่ในภูมิภาคอื่นได้ นอกจากนี้ ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ของกรอบความร่วมมือต่าง ๆ โดยจัดตั้งสภาธุรกิจในส่วนหนึ่งของกรอบความร่วมมือที่ยังไม่มีการจัดตั้งสภาธุรกิจ เพื่อทำหน้าที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ สนับสนุนความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และอำนวยความสะดวกให้กับนักธุรกิจในประเทศสมาชิก ตลอดจนเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในประเทศสมาชิก และเป็นกลไกประสานงานในการช่วยสร้างความพร้อมด้านการประกอบธุรกิจให้แก่ประเทศเพื่อนบ้าน

4.2.2.2 การดำเนินความร่วมมืออย่างมีกลยุทธ์ให้ตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของไทยมากขึ้น อาทิ การให้ความช่วยเหลือในการสร้างโรงพยาบาลแก่ประเทศเพื่อนบ้าน ควรพิจารณากำหนดจุดสร้างในบริเวณชายแดนที่ติดกับไทย ซึ่งจะช่วยบรรเทาการล้นไหลของผู้ป่วยจากประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือในสาขาที่เป็นประโยชน์สำคัญของไทยและภูมิภาค อาทิ พลังงาน สาธารณสุข โดยให้มีการดำเนินการที่สอดคล้องและส่งเสริมกรอบความร่วมมืออื่น ไทยควรเพิ่มบทบาทในกรอบความร่วมมือกับประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะกรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น และกรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี เพื่อให้ไทยมีส่วนในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของกรอบความร่วมมือให้เอื้อประโยชน์ต่อไทยมากขึ้น โดยอาจผลักดันให้ความร่วมมือในลักษณะไตรภาคีกับญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลีภายใต้กรอบดังกล่าวให้มากขึ้น โดยให้สถาบันและองค์การระหว่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมกับไทยในการดำเนินโครงการที่เป็นข้อเสนอของไทย ซึ่งจะเป็นการระดมทุนที่มีประสิทธิภาพ ลดข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรของไทย รวมทั้งก่อให้เกิดบูรณาการของการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาในภูมิภาค

4.2.2.3 การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้ภาคเอกชนไทย ในการร่วมลงทุน โครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคมขนส่ง โลจิสติกส์ การสร้างศูนย์กระจายสินค้า และการบริการในสาขาต่าง ๆ อาทิ การท่องเที่ยว สาธารณสุข การศึกษา ทั้งในประเทศและบริเวณชายแดนในส่วนที่จะเชื่อมไปยังประเทศในอนุภูมิภาคและนอกอนุภูมิภาค ภาครัฐจะต้องมีมาตรการเพื่อสนับสนุนเอกชนไทย

ไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ มาตรการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของภาคธุรกิจ โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การส่งเสริมความสัมพันธ์ทั้งในระดับส่วนกลางและท้องถิ่น รวมทั้งใช้ประโยชน์จากความตกลงส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนที่ไทยมีกับประเทศในอนุภูมิภาค ทั้งนี้ ควรรักษาและขยายตลาดสินค้าไทยในประเทศเพื่อนบ้าน และสนับสนุนให้นักธุรกิจไทยไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านอย่างรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อภาคเอกชนไทย

4.2.2.4 การสนับสนุนให้สถาบันระหว่างประเทศในไทย มีบทบาทมากขึ้นในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง นอกเหนือจากที่ปัจจุบันสถาบันความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง มีบทบาทในกรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี และจัดอบรมให้แก่บุคลากรจากประเทศสมาชิกในกรอบ GMS เช่นเดียวกับสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนาที่เข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมในกรอบ GMS ซึ่งนอกจากจะเป็นการเสริมบทบาทไทยในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงแล้ว ยังสอดคล้องกับแนวนโยบายความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคที่มุ่งเน้นให้หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาทั้งประเทศ องค์การระหว่างประเทศ และสถาบันระหว่างประเทศให้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการความร่วมมืออนุภูมิภาค

4.2.2.5 การจัดลำดับความสำคัญและจุดเน้นของสาขาความร่วมมือในแต่ละกรอบความร่วมมือ โดยพิจารณาจุดเด่นและศักยภาพของแต่ละกรอบความร่วมมือ ดังนี้

1) แผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เน้นการพัฒนาความเชื่อมโยง ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและกฎระเบียบ โดยเฉพาะการบังคับใช้ความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง การลงทุนในเขตพื้นที่เศรษฐกิจต่าง ๆ โดยมีตลาดจีนเป็นปัจจัยดึงดูดหลัก

2) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง เน้น (1) การท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันมีความตกลงตรวจลงตราเดียวระหว่างไทย-กัมพูชาอยู่แล้ว จึงควรขยายให้ครอบคลุมประเทศสมาชิกทั้งหมด เพื่อทำให้แนวคิดห้าประเทศหนึ่งจุดหมายเกิดขึ้นจริง (2) การเกษตรแบบมีสัญญา ปัจจุบันมีการดำเนินการระหว่างไทย-กัมพูชา และไทย-สปป.ลาว แล้ว ซึ่งควรขยายความร่วมมือไปยังเมียนมาด้วยตามความต้องการของภาคเอกชน (3) สาธารณสุข เพิ่มความร่วมมือการพัฒนาการให้บริการศูนย์บริการสาธารณสุขในพื้นที่ชายแดนฝั่งประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อช่วยลดภาระค่ารักษาพยาบาลที่ไทยต้องรับภาระเป็นประจำทุกปี การส่งเสริมการใช้ยาและอุปกรณ์ทางการแพทย์จากไทยซึ่งไทยมีความเชี่ยวชาญในการผลิต และการพัฒนาบุคลากรด้านสาธารณสุขซึ่งไทยมีศักยภาพที่จะให้ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน (4) การลงทุนของภาคเอกชนไทยในประเทศเพื่อนบ้าน

3) ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น เน้น (1) การพัฒนาความเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน (2) การพัฒนาบุคลากรด้านศุลกากร เพื่อส่งเสริมการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและขนส่ง (3) การลงทุนในอนุภูมิภาคผ่านนโยบายการลงทุนในลักษณะญี่ปุ่น+ไทย+1 ประเทศลุ่มน้ำโขง และส่งเสริมการเป็นฐานผลิตเดียวกันของอนุภูมิภาค (4) การพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความเชี่ยวชาญและเทคโนโลยีขั้นสูงของญี่ปุ่น

4) ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี เน้นการเกษตรและพัฒนาชนบท โดยไทยได้ดำเนินโครงการเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวกับสาธารณรัฐเกาหลี รวมถึงการบริหารจัดการน้ำ ในอนาคตควรผลักดันให้มีความก้าวหน้าในเรื่องความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และสาขาความร่วมมืออื่น ๆ ตามรูปแบบของกรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น เนื่องจากญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลีมีศักยภาพที่คล้ายคลึงกัน

5) ซีอีเอ็มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง เน้นสาธารณสุข การศึกษา การบริหารจัดการชายแดน รวมทั้งประเด็นความมั่นคงด้านน้ำ พลังงานและอาหาร ซึ่งสหรัฐฯ มองว่าความมั่นคงด้านน้ำ พลังงานและอาหารมีความเชื่อมโยงกัน และการจัดตั้งเวทีมิตรประเทศลุ่มน้ำโขงตอนล่าง เพื่อให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคต่าง ๆ

6) ความร่วมมือแม่น้ำโขง-คงคา เน้นการคมนาคมขนส่งในอนุภูมิภาคที่เชื่อมต่อไปยังอินเดีย ผ่านความร่วมมือถนนสามฝ่ายไทย-เมียนมา-อินเดีย รวมทั้งความร่วมมือด้านวัฒนธรรม ซึ่งไทยและอินเดียมีความเชี่ยวชาญและมีศักยภาพ โดยมีตลาดอินเดียเป็นปัจจัยดึงดูดหลัก

7) ความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง เน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำ การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทันสมัย และการเชื่อมโยงกับซีอีเอ็มเส้นทางสายไหมและเส้นทางสายไหมทางทะเลศตวรรษที่ 21 (Belt and Road) ของจีน โดยมุ่งต่อยอดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นโยบายประเทศไทย 4.0 นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก และแนวพื้นที่เศรษฐกิจ

4.2.2.6 การมีเวทีหารือและจัดการกับความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคที่ซ้ำซ้อนกัน เสนอให้มีการจัดเวทีหารือระหว่างประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงกับประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหารือความร่วมมือที่ซ้ำซ้อนกันภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และจัดลำดับความสำคัญโครงการในแต่ละกรอบความร่วมมือ เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน และให้มีการต่อยอดผลการดำเนินการในโครงการในแต่ละกรอบความร่วมมือ ทั้งนี้ หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบกรอบต่าง ๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในแต่ละประเทศส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานเดียวกัน ซึ่งการจัดเวทีหารือในลักษณะนี้จะทำให้สามารถบริหารจัดการความร่วมมือกับประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่มีอยู่หลายกรอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองผลประโยชน์และความต้องการในการพัฒนาของประเทศอนุภูมิภาคร่วมกันอย่างมีเอกภาพ ตลอดจนช่วยให้ประเทศอนุภูมิภาคและประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาสามารถกำหนดทิศทาง การดำเนินงานและนโยบายต่อกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ได้ชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4.2.2.7 การจัดทำและเชื่อมโยงฐานข้อมูลด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนและความร่วมมือสาขาต่าง ๆ ที่สำคัญ ทั้งด้านพลังงาน การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม โดยร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนของประเทศในอนุภูมิภาค และองค์การหรือสถาบันระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่ให้การสนับสนุนด้านการเศรษฐกิจและพัฒนาในภูมิภาค ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ตลอดจนเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในระยะยาว

บรรณานุกรม

เอกสารราชการ

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาการค้าชายแดน ปี 2558.

กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. ข้อมูลภูมิหลังกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง.

กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือของไทยในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง.

สำนักงานนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงการต่างประเทศ. แผนยุทธศาสตร์ 4 ปี กระทรวงการต่างประเทศ (พ.ศ. 2558–2561). กรุงเทพฯ: บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด, 2558.

สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ วันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2557. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2557.

ธิดา สุชีลาภ. การปรับปรุงร่องน้ำทางเดินเรือในแม่น้ำโขงช่วงเขตแดนไทย-ลาวตอนบน: ไทยได้หรือเสีย?. หลักรัฐมนตรีบริหารการทูต รุ่นที่ 9 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2560.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564).

Walker C. Thomas. “A Circumspect revival of liberalism: Robert O. Keohane and Joseph S. Nye’s Power and Interdependence.” Classics of international relations: essays in criticism and appreciation (July 2013): 149–151.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. สถิติการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของประเทศไทย ปี 2558–2560. [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: www.dft.go.th/bts/trade-report [22 มิถุนายน 2561].

แนวคิดของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Concept of Interdependence). [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: <https://doctiktak.com/406257165e0d5c2b47a109b7987ae5c481057.html> [21 พฤษภาคม 2561].

- ประชาชาติธุรกิจ. ค้าชายแดน-ผ่านแดนฉลุย เกินดุลทะลุ 2 แสนล้าน-มาเลย์โตสุด. [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: [https:// www.prachachat.net/economy/news-93912](https://www.prachachat.net/economy/news-93912) [22 มิถุนายน 2561].
- ผู้จัดการ. จีนถอย ปิดฉากรมหากาพย์ 17 ปี ระเบิดแก่งกลางน้ำโขง !? [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/local/detail/961000000215> [8 มิถุนายน 2561].
- พิมพ์เพ็ญ พรเฉลิมพงศ์ และนิธิยา รัตนานนท์. Contract farming / เกษตรพันธะสัญญา. [ออนไลน์]. 2554. แหล่งที่มา: www.foodnetworksolution.com/wiki/word/3120 [19 มิถุนายน 2561].
- โพสต์ทูเดย์. “ระเบิดแก่งแม่น้ำโขง” ผลประโยชน์ที่ได้ไม่คุ้มเสีย? [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: [http:// posttoday.com/social/local/476187](http://posttoday.com/social/local/476187) [8 มิถุนายน 2561].
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. Complex interdependence. [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: http://en.wikipedia.org/wiki/Complex_interdependence [21 พฤษภาคม 2561].
- สถาบันอาณานิคมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. CLMV ตลาดที่ธุรกิจไทยควรให้ความสำคัญ. [ออนไลน์]. 2559. แหล่งที่มา: www.apecthai.org/.../12044-clmv-ตลาดที่ธุรกิจไทยควรให้ความสำคัญ.html [22 พฤษภาคม 2561].
- สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม. ‘จีน’ประกาศยุติ ‘ระเบิดแก่งโขง’ จริงใจหรือไม่...ต้นปีนี้ได้รู้กัน!!? [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: <https://greennews.agency> > Special Report [8 มิถุนายน 2561].
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. โครงการระเบียงเศรษฐกิจ ภาควตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC). [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: www.nesdb.go.th [12 มิถุนายน 2561].
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. สรุปผลการประชุมเชิงวิชาการเพื่อการพัฒนาแนวพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor: SEC) ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย กัมพูชา. [ออนไลน์]. 2554. แหล่งที่มา: www.jpp.moi.go.th/detail.php?section=2&id=5 [25 มิถุนายน 2561].
- สิตาวีร์ ธีรวิรุฬห์. แผนพัฒนาการเดินทางเรือระหว่างประเทศในแม่น้ำโขง พ.ศ. 2558-2568. [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: ibrary2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-016.pdf [7 มิถุนายน 2561].
- Asian Development Bank. แผนงานการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง: ภาพรวม. [ออนไลน์]. 2557. แหล่งที่มา: <https://www.adb.org/.../greater-mekong-subregion-economic-cooperation-program-o>. [4 มิถุนายน 2561].
- Nayika Tae. Pol-Sci: International Affairs: ทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยกัน (Interdependency Theory). [ออนไลน์]. 2558. แหล่งที่มา: <https://studyinternationalaffairs.blogspot.com/.../interdependency-theory> [2018, May 21].

ภาคผนวก

ตารางสรุปสาขาความร่วมมือกรอบอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงและประเด็นความสนใจของประเทศสมาชิก*

กรอบความร่วมมือ	สาขาความร่วมมือ	สาขาหรือประเด็นที่อยู่ในความสนใจของ	
		ไทย	ประเทศ CLMV
<p>แผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS) ก่อตั้ง: ปี 2535 สมาชิก: ไทย + CLMV + จีน</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. คมนาคมขนส่ง 2. โทรคมนาคม 3. พลังงาน 4. การท่องเที่ยว 5. สิ่งแวดล้อม 6. สาธารณสุข 7. การอำนวยความสะดวกทางการค้า 8. การลงทุน 9. การเกษตร 10. การพัฒนาเมือง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. East-West Economic Corridor (EWEC) 2. North-South Economic Corridor (NSEC) 3. Southern Economic Corridor (SEC) 4. สิ่งแวดล้อม 5. ท่องเที่ยว 6. การอำนวยความสะดวกการค้าการลงทุนข้ามพรมแดน 7. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและความสามารถในการแข่งขันของภาคเอกชน 8. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทักษะความชำนาญ 9. การพัฒนาเครือข่ายโทรคมนาคมและระบบข้อมูลสารสนเทศ 10. การจัดการทรัพยากรน้ำ 11. การซื้อ-ขายไฟฟ้าและการเชื่อมโยงเครือข่ายสายส่งในอนุภูมิภาค <p>ไทยให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ การก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย แห่งที่ 2 และด่านพรมแดน การก่อสร้างด่านพรมแดนพร้อมถนนเชื่อมต่อบริเวณบ้านสตึงบท กัมพูชา การก่อสร้างสะพานข้ามห้วยพรมโหดบริเวณบ้านหนองเอี่ยน-บ้านสตึงบท การก่อสร้างสะพานสำหรับรถไฟปอยเปต-คลองลึก จ.สระแก้ว และการศึกษาและออกแบบในรายละเอียดการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 5 (บึงกาฬ-ปากซัน)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนาและเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจต่าง ๆ 2. การดำเนินการตามความตกลงการค้าขนส่งสินค้าข้ามแดนในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 3. การพัฒนาแนวเส้นทางคมนาคมให้เป็นแนวระเบียงเศรษฐกิจ

กรอบความร่วมมือ	สาขาความร่วมมือ	สาขาหรือประเด็นที่อยู่ในความสนใจของ	
		ไทย	ประเทศ CLMV
<p>ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS)</p> <p>ก่อตั้ง: ปี 2546</p> <p>สมาชิก: ไทย + CLMV</p> <p>หมายเหตุ ไทยมีบทบาทเป็นประเทศผู้ให้</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การอำนวยความสะดวกการค้าและการลงทุน 2. การเกษตร 3. อุตสาหกรรมและพลังงาน 4. การเชื่อมเส้นทางคมนาคม 5. การท่องเที่ยว 6. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 7. สาธารณสุข 8. สิ่งแวดล้อม 	<p>ตัวอย่างโครงการที่สำคัญ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โครงสร้างพื้นฐาน <ul style="list-style-type: none"> - กัมพูชา (R48 เกาะกง-สแรมเบิล/ R67 สะง่า-อันลองเวง-เสียมราฐ) - สปป.ลาว (R3 ห้วยทราย-หลวงน้ำทา/ สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 นครพนม-คำม่วน/ สะพานข้ามแม่โขงแห่งที่ 4 เชียงของ-ห้วยทราย) - เมียนมา (เส้นทางแม่สอด-เมียวดี-เชิงเขาตะนาวศรี-กอกะเร็ก/ สะพานข้ามแม่น้ำเมยแห่งที่ 2) 2. การอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุน <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการใช้สกุลเงินท้องถิ่นในการค้าชายแดน - การยกระดับด่าน - การจัดตั้งเมืองคู่แฝดชายแดน (Sister Cities) 3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ <ul style="list-style-type: none"> - กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจัดฝึกอบรม/ ให้ทุนระดับการศึกษาแก่ประเทศสมาชิก (ด้านการเกษตร พลังงาน อุตสาหกรรม และสาธารณสุข) 4. การท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - การตรวจลงตราเดี่ยว (ACMECS Single Visa) ระหว่างไทย - กัมพูชา เมื่อ ธ.ค. 2550 เป็นโครงการนำร่อง ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 27 ธ.ค. 2555 5. การเกษตร <ul style="list-style-type: none"> - การจัดทำแผนการลงทุนโครงการเกษตรแบบมีสัญญา กับประเทศเพื่อนบ้าน (ลงนาม MOU ไทย-สปป.ลาว / ไทย-กัมพูชา เมื่อปี 2556) 	<p>ส่วนใหญ่ประเทศ CLMV จะเสนอความต้องการผ่านการประชุมกรอบทวิภาคี ไทยมีบทบาทชัดเจนในการเป็นผู้ให้ตามความต้องการของประเทศ CLMV อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประเทศ CLMV หันไปให้ความร่วมมือและขอความช่วยเหลือจากประเทศหุ้นส่วน เพื่อการพัฒนามากขึ้น</p>

กรอบความร่วมมือ	สาขาความร่วมมือ	สาขาหรือประเด็นที่อยู่ในความสนใจของ	
		ไทย	ประเทศ CLMV
		6. สาธารณสุข <ul style="list-style-type: none"> - เร่งดำเนินการตามแผนความร่วมมือในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ - การให้ความช่วยเหลือในการยกระดับคุณภาพการรักษายาบาลพื้นฐานแก่ ประเทศ CLMV 	

กรอบความร่วมมือ	สาขาความร่วมมือ	สาขาหรือประเด็นที่อยู่ในความสนใจของ		
		ไทย	หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา	ประเทศ CLMV
ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น (Mekong-Japan Cooperation) ก่อตั้ง: ปี 2551 สมาชิก : ญี่ปุ่น+CLMV+ไทย <i>หมายเหตุ</i> <i>-ไทยมีบทบาทเป็นประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา</i> <i>-ญี่ปุ่นมีงบประมาณจำนวนมากในการให้</i>	แบ่งเป็น 3 สาขาหลัก 1. การส่งเสริมความเชื่อมโยงในลุ่มน้ำโขง อาทิ โครงสร้างพื้นฐาน ภาครัฐะเบียบ และ ความเชื่อมโยงในระดับประชาชน 2. การพัฒนาไปพร้อมกัน อาทิ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ มหาภาคภาคอุตสาหกรรม บรรยากาศในการลงทุน ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-ภาคเอกชน 3. ความมั่นคงของมนุษย์ และความยั่งยืนของ	1. โครงสร้างพื้นฐาน <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาส่วนหนึ่งของแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) ในเมียนมา อาทิ เส้นทางแม่สอด-เมียวดี-เชิงเขาตะนาวศรี-กอกะเร็ก/ สะพานข้ามแม่น้ำเมยแห่งที่ 1 และแห่งที่ 2 - ไทยสนับสนุนให้เชื่อมโยงเส้นทาง EWEC ไปยังอินเดีย ภายใต้โครงการถนนสามฝ่าย ไทย-เมียนมา-อินเดีย 2. การพัฒนาเครือข่ายการผลิต/ฐานการผลิตเดียวในอาเซียน <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะโครงการท่าเรือน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย และโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนในพื้นที่นำร่องของไทย 	ญี่ปุ่น 1. การพัฒนาความเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจเพื่อการค้าและการลงทุนร่วมกัน 2. การพัฒนาภาครัฐะเบียบควบคู่ไปกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมบรรยากาศในการลงทุนในลุ่มน้ำโขง 3. การพัฒนาระบบการเงิน การธนาคารในประเทศ CLMV 4. การพัฒนาห่วงโซ่อุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในภูมิภาค 5. การรักษาสิงแวดล้อมและการป้องกันภัยพิบัติ	โครงการนำร่องตั้งที่ระบุในร่างแผนปฏิบัติการ (ค.ศ. 2012-2015) อาทิ 1. กัมพูชา <ul style="list-style-type: none"> - การปรับปรุงทางหลวงภายในประเทศ (R5 และ R1) - โครงการพัฒนาท่าเรือเอนกประสงค์ที่จังหวัดสีหนุวิลล์ - การพัฒนาเครือข่ายโทรคมนาคม - โครงการชลประทาน 2. สปป. ลาว <ul style="list-style-type: none"> - โครงการพัฒนาเส้นทาง R9 บน EWEC - โครงการสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำ และ การขยายโรงไฟฟ้าน้ำร้อน - โครงการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม

กรอบความร่วมมือ	สาขาความร่วมมือ	สาขาหรือประเด็นที่อยู่ในความสนใจของ		
		ไทย	หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา	ประเทศ CLMV
ความช่วยเหลือ (กว่า 2 แสนล้านบาท ระหว่าง พ.ศ. 2555-2558)	สิ่งแวดล้อม อาทิ ด้านการป้องกันภัยพิบัติ ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	<ul style="list-style-type: none"> - เชิญชวนให้เอกชนญี่ปุ่นที่ลงทุนในไทยอยู่แล้วขยายการลงทุนและการผลิตสู่ประเทศ CLMV ในลักษณะ ไทย+1 โดยเน้นอุตสาหกรรมรถยนต์ (เมื่อปี 2556 บริษัท Nikon อุตสาหกรรมยาได้เข้าไปตั้งโรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษสะพานมิตราน้ำโขง สปป. ลาว เป็นต้น) - จัดตั้งศูนย์พัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน บริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดน <p>3. สนับสนุนความร่วมมือไตรภาคีกับญี่ปุ่น โดยเฉพาะในการจัดฝึกอบรมบุคลากรและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งไทยมีความเชี่ยวชาญ</p>	6. ตั้งแต่ปี 2546 ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการลงทุนและความช่วยเหลือในเมียนมา	<p>3. เมียนมา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ตีลาวา/ ทวาย/ - โครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำ - การพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ต และเครือข่ายโทรคมนาคม <p>4. เวียดนาม</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนารถไฟชานเมืองที่ฮานอยและ โฮจิมินห์ - การพัฒนาระบบขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ - โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน - โครงการชลประทานในเมืองใหญ่ - โครงการพัฒนาเครือข่ายโทรคมนาคม
ความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี (Mekong-ROK Cooperation) ก่อตั้ง : ปี 2553 สมาชิก :	แบ่งความร่วมมือออกเป็น 3 กลุ่มใน 6 สาขาความร่วมมือ ความเชื่อมโยงในอาเซียน 1. โครงสร้างพื้นฐาน 2. เทคโนโลยีสารสนเทศ (เกาหลี) การพัฒนาที่ยั่งยืน 3. Green Growth (เวียดนาม)	<p>1. การเกษตรและการพัฒนาชนบท</p> <ul style="list-style-type: none"> - เมื่อ ก.ค. 2557 ไทยเสนอโครงการนำร่องเกี่ยวกับ การอบรมตรวจเรื่องการเพิ่มผลผลิตข้าว ซึ่งเป็นโครงการภายใต้ความร่วมมือของกรมการข้าว สถาบันอาหาร และ GISTDA - เมื่อ มี.ย. 2557 มีการลงนามใน MOU ระหว่าง Korea International Cooperation Agency (KOICA) และกรม 	สาธารณรัฐเกาหลี - ได้มีการรับรองร่างแผนปฏิบัติการความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี ฉบับแรก (ค.ศ. 2014-2017) ระหว่างการประชุมรัฐมนตรี ครั้งที่ 4 เมื่อเดือน ก.ค. 2557 และจัดตั้งกองทุน Mekong-ROK Cooperation Fund	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงสร้างพื้นฐาน 2. ส่งเสริมห่วงโซ่มูลค่าและห่วงโซ่อุปทาน 3. พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำธุรกิจ เน้นทักษะแรงงาน กระบวนการข้ามพรมแดน 4. พัฒนาการเข้าถึงตลาด (เวียดนามเสนอโครงการเพื่อพัฒนาการเข้าถึงตลาดของสินค้าเกษตร)

กรอบความร่วมมือ	สาขาความร่วมมือ	สาขาหรือประเด็นที่อยู่ในความสนใจของ		
		ไทย	หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา	ประเทศ CLMV
<p>สาธารณรัฐเกาหลี+ CLMV+ไทย</p> <p>หมายเหตุ -ไทยเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา -มีกองทุน Mekong-ROK Cooperation Fund ให้ทุนดำเนินโครงการความร่วมมือโดย Mekong Institute (จ. ขอนแก่น) เป็นผู้บริหารจัดการ</p>	<p>4. การบริหารจัดการน้ำการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง</p> <p>5. การเกษตรและการพัฒนาชนบท (ไทย)</p> <p>6. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์</p>	<p>ความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ เรื่องการดำเนินโครงการหมู่บ้านตัวอย่างตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของไทยและ Saemual Undong ของเกาหลี</p> <p>2. ความเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐาน โครงการความเชื่อมโยงที่ได้ดำเนินการไปแล้ว</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาเส้นทาง R48 เกาะกง-สะแรอัมเบล ตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจชายฝั่งทะเลตอนใต้ โดยเกาหลีศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินการ - การพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเชิญชวนให้เกาหลีเข้ามาลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ <p>3. สนับสนุนความร่วมมือไตรภาคีกับเกาหลี โดยเฉพาะในการจัดฝึกอบรมบุคลากรและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งไทยมีความเชี่ยวชาญในลักษณะเดียวกับโครงการระหว่างกรมความร่วมมือระหว่างประเทศกับ KOICA ของเกาหลี</p>	<p>- โครงการที่ระบุในแผนปฏิบัติการได้แก่</p> <p>1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกาหลีให้ความสำคัญกับแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) ตอนใต้ (SEC) โดยเฉพาะแนวพื้นที่เศรษฐกิจชายฝั่งตอนใต้ โดยช่วยเหลือโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการก่อสร้างรางรถไฟใน สปป.ลาว และเวียดนาม <p>2. เทคโนโลยีสารสนเทศ</p> <ul style="list-style-type: none"> - โครงการจัดทำฐานข้อมูลผู้ป่วยในเวียดนาม และโครงการจัดทำฐานข้อมูลด้านกฎระเบียบในเมียนมา <p>3. ด้านการเกษตรและการพัฒนาชนบท</p> <ul style="list-style-type: none"> - โครงการหมู่บ้านตัวอย่างตามแนวคิด Saemual Undong ของเกาหลี <p>4. ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์</p> <ul style="list-style-type: none"> - โครงการอบรมบุคลากรด้านโลจิสติกส์ และด้านพัฒนาห่วงโซ่มูลค่าสินค้าเกษตรใน ลุ่มน้ำโขง 	<p>5. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กัมพูชาเสนอโครงการบริหารน้ำใน Tonle Sap)</p>

กรอบความร่วมมือ	สาขาความร่วมมือ	สาขาหรือประเด็นที่อยู่ในความสนใจของ		
		ไทย	หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา	ประเทศ CLMV
<p>ข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Initiative: LMI)</p> <p>ก่อตั้ง: ปี 2552</p> <p>สมาชิก: ไทย + CLMV + สหรัฐอเมริกา</p> <p>หมายเหตุ -ไทยเป็นประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาและมีกลไกการดำเนินงานร่วมกับมิตรประเทศลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Friends of the Lower Mekong: FLM) เพื่อขยายความร่วมมือกับประเทศอื่นในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. สิ่งแวดล้อมและน้ำ 2. สาธารณสุข 3. การศึกษา 4. ความเชื่อมโยง 5. การเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร 6. ความมั่นคงด้านพลังงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - ไทยและสหรัฐฯ เป็นประเทศนำในสาขาการศึกษาและความมั่นคงด้านพลังงาน จำเป็นต้องอาศัยความต่อเนื่องในการดำเนินความร่วมมือ - กิจกรรม/ โครงการภายใต้สาขาการศึกษาที่ไทยเสนอเป็นที่ยอมรับ อาทิ โครงการ Professional Communication Skills for Leaders (PCSL) - วัตถุประสงค์ที่เน้นย้ำ คือ การลดช่องว่างเพื่อการพัฒนาและต่อยอดสาขาความร่วมมือที่ทำในกรอบอนุภูมิภาคอื่นเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปี 2558 - ผลักดันเวทีหารือระหว่างภาครัฐ-เอกชนมากขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินความร่วมมือแบบ Public-Private Partnership (PPP) - ภายใต้สาขาความเชื่อมโยง ไทยสนใจที่จะเสนอจัดโครงการเสริมสร้างขีดความสามารถในการบริหารจัดการพรมแดน เพื่อเน้นทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและกฎระเบียบ - ภายใต้สาขาสาธารณสุข ไทยมีบทบาทเชี่ยวชาญในโครงการไตรภาคี ไทย-เมียนมา-สหรัฐฯ ใน การป้องกันและควบคุมโรคมาลาเรียบริเวณชายแดนไทย-เมียนมา 	<p>สหรัฐอเมริกา</p> <ul style="list-style-type: none"> - สหรัฐฯ เน้นย้ำความต่อเนื่องในนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและน้ำ โดยเฉพาะการบริหารจัดการน้ำและภัยพิบัติ รวมทั้งส่งเสริมเทคโนโลยีในเรื่องดังกล่าว - นโยบายของสหรัฐฯ ที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เน้นสาขาความมั่นคงด้านพลังงาน (เมื่อปี 2555 สหรัฐฯ ประกาศความร่วมมือ United States-Asia Pacific Comprehensive Partnership for a Sustainable Energy Future) - สหรัฐฯ พยายามผลักดันประเด็นที่คาบเกี่ยวกัน (cross-cutting issues) ได้แก่ เรื่องความมั่นคงด้านน้ำ พลังงาน และอาหาร รวมทั้งให้ความสำคัญกับบทบาทและการส่งเสริมศักยภาพของสตรีในการประกอบธุรกิจ 	<p>ประเทศสมาชิกเป็นประเทศนำร่วมกับสหรัฐฯ ในสาขาความร่วมมือที่สนใจ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สิ่งแวดล้อมและน้ำ (เวียดนาม) 2. สาธารณสุข (กัมพูชา) 3. ความเชื่อมโยง (สปป.ลาว) 4. การเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร (เมียนมา)

กรอบความร่วมมือ	สาขาความร่วมมือ	สาขาหรือประเด็นที่อยู่ในความสนใจของ		
		ไทย	หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา	ประเทศ CLMV
ความร่วมมือแม่น้ำโขง-คงคา (Mekong-Ganga Cooperation: MGC) ก่อตั้ง : ปี 2543 สมาชิก : อินเดีย +CLMV+ไทย	1. การท่องเที่ยว (ไทย) 2. การศึกษา (อินเดีย) 3. วัฒนธรรม (กัมพูชา) 4. การคมนาคมขนส่ง (สปป. ลาว)	1. การท่องเที่ยว เนื่องจากไทยเป็นประเทศนำในสาขานี้ ซึ่งมีจุดแข็งและความเชี่ยวชาญ น่าจะสามารถมีบทบาทนำที่สร้างสรรค์ในกรอบ MGC ได้ 2. การศึกษา เนื่องจากอินเดียมีความรู้ความเชี่ยวชาญระดับโลกด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง จึงอาจผลักดันให้มีการฝึกอบรมด้านนี้ได้ 3. การคมนาคมขนส่ง ที่ผ่านมากในกรอบ MGC ไทยและอินเดียให้ความสำคัญกับโครงการถนนสามฝ่ายเป็นอย่างมากเนื่องจากจะเป็นระเบียงขนส่งทางบกที่เชื่อมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอาเซียนเข้ากับเอเชียใต้ และเชื่อมต่อกับระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) ด้วย 4. ความร่วมมือด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เป็นความร่วมมือสาขาใหม่ที่อินเดียเสนอ โดยไทยอาจได้รับประโยชน์ในเรื่องนี้จากความเชี่ยวชาญและความเข้มแข็งของเครือข่าย SMEs ของอินเดีย	อินเดีย - อินเดียพยายามรื้อฟื้นกรอบ MGC และมีบทบาทนำในกรอบนี้เนื่องจากไม่ต้องการเสียโอกาสทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และเป็นการปูทางไปสู่การเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับอาเซียนภายหลังการจัดตั้งประชาคมอาเซียนในปี 2558 - จัดทำเอกสารแนวคิดเพื่อจัดตั้งคณะทำงานสาขาใหม่ (สาธารณสุขและ SMEs) - การศึกษา (การฟื้นฟูมหาวิทยาลัยนาลันทา) - การคมนาคมขนส่ง (โครงการถนนสามฝ่ายและการขยายเส้นทางไปยัง สปป. ลาว เวียดนามและกัมพูชา)	ต้องการความช่วยเหลือในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างพื้นฐาน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวณัฐนิภา บุรุษพัฒน์
ประวัติการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐศาสตรบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - Master of Arts (Southeast Asia Studies) มหาวิทยาลัย Ohio ประเทศสหรัฐอเมริกา
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2536	เจ้าหน้าที่การทูต 3 กองอเมริกาเหนือ กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้
พ.ศ. 2536	เจ้าหน้าที่การทูต 4 กองอเมริกาเหนือ กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้
พ.ศ. 2541	เจ้าหน้าที่การทูต 5 กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3 กรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
พ.ศ. 2545	เจ้าหน้าที่การทูต 6 กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 1 กรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
พ.ศ. 2546	เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมะนิลา
พ.ศ. 2550	เจ้าหน้าที่การทูต 6-7 กองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์และความร่วมมือ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
พ.ศ. 2558	นักการทูตชำนาญการพิเศษ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
พ.ศ. 2559-ปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปราก
ตำแหน่งปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปราก